

Pedagogická
fakulta
Faculty
of Education

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Pedagogická fakulta
Katedra anglistiky

Diplomová práce

Problematika úzce specializovaného technického
překladu: elektronický slovník odborných termínů
z oblasti moderních střelných zbraní, munice a jejich
příslušenství

Vypracoval: Bc. Tomáš Sedláček
Vedoucí práce: Mgr. Alena Prošková, Ph.D.

České Budějovice 2015

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem svoji diplomovou práci vypracoval samostatně pouze s použitím pramenů uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), v platném znění, souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách. Dále souhlasím s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

Dne 24. června 2015

.....

podpis

Poděkování

Děkuji Mgr. Aleně Proškové, Ph.D. za odbornou pomoc a další cenné rady při zpracování mé diplomové práce.

Anotace

Předkládaná diplomová práce zachycuje slovní zásobu z technické oblasti moderních střelných zbraní a jejich příslušenství v anglickém a českém jazyce a následně je seskupuje do překladového slovníku, který porovnává odborný a základní překlad podle technického slovníku. Teoretická část se zaměřuje na základní termíny z oblasti lexikografie, představuje stručný vývoj a různé typologie slovníků a proces jejich utváření. Detailnější pohled je pak věnován odborným a elektronickým slovníkům a popisu aspektů zbraňové terminologie. V praktické části jsou představeny zdroje odborných termínů dané oblasti, způsob tvorby, řazení a úpravy slovníku, který je praktickým výstupem celé práce. V závěru praktické části jsou vyhodnoceny rozdíly mezi obecnou rovinou překladu a rovinou odbornou, tyto rozdíly jsou doloženy na příkladech z utvořeného slovníku.

Abstract

This master's thesis collects vocabulary from the field of modern firearms and their accessories in English and Czech languages and forms it into a dictionary which compares the specialized translation with the translation that is provided by a technical dictionary. The theoretical part focuses on explaining the basic terminology from the field of lexicography, it introduces a brief look at the development and typology of dictionaries and the process of forming a dictionary. Detailed examination of technical and electronic dictionaries is provided and description of the specific aspects of firearm terminology. The practical part presents the specialized resources used in this work, the process of creating and layout of the dictionary which is the final product of this thesis. The conclusion summarizes the difference between the basic translation and the specialized translation and gives evidence of these differences by providing examples from the created dictionary.

Obsah

I. Úvod	8
II. Teoretická část	10
1. Problematika odborného překladu	11
2. Lexikografie jako lingvistická disciplína	13
2. 1 Vztah lexikologie a lexikografie	13
2. 2 Termín lexikografie a jeho aspekty	14
2. 3 Kořeny a současné tendence v oblasti české lexikografie	15
3. Slovník	18
3. 1 Rozdělení a charakteristika jednotlivých slovníků.....	18
3. 2 Proces tvorby slovníku	22
3. 3 Slovníkové heslo	27
3. 4 Makrostruktura slovníku	29
3. 5 Mikrostruktura slovníku	29
4. Odborné, překladové a terminologické slovníky	32
4. 1 Překladové slovníky	32
4. 2 Terminologické slovníky	34
4. 2. 1 Termín	35
4. 2. 2 Terminografie.....	36
4. 2. 3 Zdroje a tvorba termínů.....	38
4. 3 Elektronické slovníky	39
4. 3. 1 Dostupné elektronické slovníky	39
4. 3. 2 Freeware aplikace pro tvorbu slovníkových databází.....	42
4. 4 Technické slovníky.....	44
4. 4. 1 Česko-anglické a anglicko-české technické slovníky	45
5. Zbraňová terminologie	48
5. 1 Specifika zbraňové terminologie	48
5. 2 Zdroje zbraňové terminologie	49
III. Praktická část	51
1. Charakteristika slovníku.....	52
1. 1 Typizace a struktura	52
1. 2 Nalezené rozdíly mezi obecnou a odbornou rovinou	53
1. 3 Celkové vyhodnocení slovníku	56
1. 3 Elektronická podoba slovníku	56
IV. Závěr	57
V. Použitá literatura	59
VI. Přílohy	61

I. Úvod

Tato práce se zabývá poněkud netradičním tématem, a to zejména ve školském prostředí, ovšem kdo studuje jakýkoliv cizí jazyk, si velice dobře uvědomuje, že nelze opominout žádný aspekt či zákoutí studovaného jazyka, chce-li jej plně ovládnout. Terminologie zbraní takovým zákoutím angličtiny jistě je, konkrétně angličtiny technické. Terminologie zbraní přebírá mnoho výrazů zejména z oblasti strojírenství a v mnoha případech jim dává nové specifické významy. Motivací pro zpracování této práce byla zejména snaha využít znalostí a zkušeností, které jsem získával studováním literatury a dalších médií, a to jak v jazyce českém, tak anglickém. Nejednalo se o studium v pravém slova smyslu, ale spíše o koníček a zájem, které se ve mně přirozeně rozvíjely.

V žádném případě se tento předkládaný text nemá dotýkat společenské debaty o užitečnosti zbraní či nešťastných incidentů se zbraněmi spojenými. Z tohoto hlediska pevně věřím, že stělná a jakákoliv jiná zbraň není nástrojem o nic více nebezpečným než automobil či kuchyňský nůž a je na lidské bytosti, jakým způsobem daný předmět využívá.

Ač to není v obecném povědomí, česká historie je úzce spjata s výrobou zbraní a vojenského vybavení, a to zejména díky vysoce rozvinutému průmyslu a strojírenství, kterými jsme se mohli chlubit v průběhu 20. století. České zbraně jsou velice dobře známé v zahraničí, zejména v USA. Spojené státy americké jsou se zbraněmi z různých důvodů spjaté ještě více než Česko, i z této příčiny dochází k propojování obou jazyků v dané oblasti. Z této situace vyplývá potřeba vytvoření úzce specializovaného technického slovníku, který tuto oblast pokryje. Využití najde zejména mezi studenty technických oborů, odbornou veřejností, ale i u členů střelecké komunity. V současné době neexistuje knižní ani elektronický a ucelený slovník z oblasti zbraňové terminologie, proto při překladu či studiu odborné literatury tohoto typu nemá člověk bez odborných a jazykových znalostí příliš dobré předpoklady k řešení situace. Využití technického anglicko-českého/česko-anglického slovníku není adekvátním řešením, neboť zbraňová terminologie, ač mnoho termínů přebírá z oblasti technické, dává těmto termínům jiný význam, na což se tato práce také pokusí poukázat.

Hlavním cílem této diplomové práce je poukázat na úskalí úzce specializovaného technického překladu a vytvořit funkční anglicko-český elektronický slovník odborné terminologie z oblasti moderních střelných zbraní, munice a jejich příslušenství, který budou moci zájemci z řad odborné i laické veřejnosti využít při práci s takto tematicky zaměřenou literaturou v anglickém jazyce. V teoretické rovině je práce věnována základní terminologii z oblasti lexikologie a lexikografie, je zde popsán obecný proces utváření slovníku a uvedeny vybrané typologie slovníků se zaměřením na slovníky technické a terminologické a zvláštní pozornost je věnována i charakteristikám vybraných elektronických slovníků. V praktické části práce je popsán proces vytváření vlastního technického terminologického slovníku zaměřeného na oblast moderních střelných zbraní, munice a jejich příslušenství. Podrobně je zde představen zejména postup sestavování korpusu odborných termínů dané oblasti a jejich zdroje.

II. TEORETICKÁ ČÁST

1. Problematika odborného překladu

Překlad slov mezi jazyky se může zdát jako jednoduchá činnost, kdy dochází pouze k záměně slov za příslušný ekvivalent v druhém jazyce. Avšak základním předpokladem pro tuto činnost, jak uvádí Jiří Levý (1983, s. 17) ve své knize *Umění překladu*, je velice dobrá znalost jak zdrojového, tak cílového jazyka. Tato znalost není samozřejmá a vyžaduje mnoholeté studium a praktické zkušenosti s využíváním obou jazyků, s tím souvisí zejména znalost kultury, reálií a zvyků při užívání jazyka. Potíže s odborným překladem souvisejí zejména s tím, že se dnes jednotlivá vědní i průmyslová odvětví specializují natolik úzce, že k překladu textů popisujících nějaký konkrétní problém se překladatel musí podrobně seznámit s jazykem a terminologií používanou v dané oblasti - musí se tedy svým způsobem stát odborníkem pro danou oblast, nebo alespoň musí být schopen efektivně vyhledávat a zpracovávat zdroje odborných termínů v různých jazycích. Otázkou je, zda takové zdroje existují - např. terminologické slovníky. Pokud takové zdroje neexistují, překladatelé musí využívat další zdroje - odborná fóra, encyklopedie v obou jazycích - práce s těmito zdroji je většinou velmi náročná. Úzce specializovaný překlad také vylučuje použití oblíbených automatických překladových programů, které nezajistí správný překlad.

Základním problémem je rozpor mezi věrností a volností překladu. Tento fakt sužuje překladatele a lexikografy již dlouhá léta. Jako typickým příkladem může být překlad básní, který je buď věrný, nebo krásný. Překlad odborného textu však klade do popředí přesnost překladu. To vyplývá z charakteristiky odborného stylu, jehož cílem je stručný a přesný popis vědeckých a technických informací, a i z faktu, že daný styl patří do skupiny tzv. funkčních stylů. Odborný styl dále můžeme dělit podle míry odbornosti následovně:

1. vědecký
2. učební
3. populárně naučný
4. esejistický.

Základním stavebním prvkem odborného stylu, a tedy i překladu, jsou termíny. Jejich množství a užívání determinují míru odbornosti daného textu. Problematice termínů a terminografie se budu věnovat v jedné z pozdějších kapitol.

2. Lexikografie jako lingvistická disciplína

Tato kapitola se zaměřuje na problematiku lexikografie a jejího historického vývoje v českém prostředí.

2.1 Vztah lexikologie a lexikografie

Práce zabývající se problematikou překladu a tvorbou slovníku čerpá zejména ze dvou úzce souvisejících oblastí lingvistiky, jimiž jsou lexikologie a lexikografie. V rámci úvodní části této kapitoly budu vycházet zejména z publikace *Manuál lexikografie* (Čermák, Blatná, 1995). Jak uvádějí autoři ve svém úvodu, je tento manuál určen „...*nejen pro lingvisty obecně a lexikografy zvlášť, ale i informativně pro studenty jazykových oborů či pracovníky z praxe, nakladatelství a všechny ostatní, kteří se tvorbou slovníků zabývají*“ (Čermák, Blatná, 1995, s. 11). Je navíc podložen zkušenostmi pracovníků Ústavu pro jazyk český Akademie věd ČR. Tedy v případě utváření nového lexikografického svazku se stává tato publikace důležitým zdrojem teoretických znalostí. Druhou klíčovou publikací je *Česká lexikologie* (Čermák, Filipec, 1985).

Čermák a Filipec obecně uvádí, že lexikologie a lexikografie jsou nauky o lexikální zásobě. Lexikologie tvoří teoretický rámec a uskutečňuje základní výzkum lexikální zásoby. Následně lexikologii dělí na současnou neboli synchronní a historickou neboli diachronní. Existuje široká škála členění a definic v oblasti lexikologie, tato situace se stává tedy poměrně náročnou na pochopení a na utřídění jednotlivých kategorií. Členění a studiu lexikologie by mohlo být věnováno v jedné celé diplomové práci, v této se však soustředím na lexikografickou teorii.

Pokud se jedná o samotný vztah lexikologie a lexikografie, píše že: „...*je dialektický. Každá nosná teorie lexikální zásoby jednak nalézá verifikaci v slovnících jistého typu, jednak na slovnících a jejich teorii buduje. Metajazyk lexikologie buduje na jazyku lexikografie, je tedy lexikologie metateorií nad teorií lexikografie*“ (Filipec, Čermák, 1985, s. 13-14). Jsou tedy ve velice blízkém vztahu a doslova ze sebe navzájem čerpají.

2. 2 Termín lexikografie a jeho aspekty

U autorů teoretické literatury v oblasti lexikografie již nedochází k používání nejednotné terminologie jako v případě lexikologie. Zjednodušeně lze lexikografii vyjádřit pojmem "slovníkářství" - jazykovědná disciplína zabývající se tvorbou slovníků. Samotné slovo lexikografie má latinský původ a je tvořeno slovy *lexikon* (slovník) a *graphein* (psát). Lexikografie se však zabývá mnohem více než pouhou tvorbou slovníků, mimo jiné také tzv. lexikografickou teorií, která je základem tvorby slovníku. Tato teorie se podle publikace *Současný český jazyk: lexikologie* zakládá na „...výsledcích lexikologických zkoumání, na analýze existujících slovníků a rovněž na výsledcích fonetických, morfologických, syntaktických a sémantických zkoumání konkrétních jazyků i jazyka obecně.“ (Mališ, 1999, s. 63). Dále také zmiňuje speciální část lexikografie, která se snaží popisovat termíny v tzv. terminologických slovnících, tuto část nazýváme terminografie.

Jedním z hlavních cílů lexikografie je sestavení slovníku, a to v souladu s lexikografickou teorií. Dochází zde k prolínání aplikační činnosti a činnosti teoretické. Mimo to se lexikografie zabývá výzkumem slovní zásoby. Z tohoto je patrné, že takováto činnost je velice náročná jednak z hlediska sběru dat, která v mnoha případech dosahují stovek až tisíce slov, jednak z hlediska časové náročnosti. Není pak divu, že tvorba prvních slovníků trvala mnoho let. Dnes se na jejich tvorbě podílí více osob s různou specializací, i tím se snižuje čas potřebný k vytvoření uceleného díla. Nemalou mírou přispívá ke zkvalitnění a zrychlení celého procesu digitalizace a moderní technologie ke zkvalitnění a zrychlení celého procesu. Slovníkové aplikace jsou dnes již základním vybavením tzv. chytrých telefonů neboli mobilních zařízení s počítačovým softwarem.

Aspekty lexikografie bych shrnul následovně: Na základě poznatků z lexikografie organizujeme jednotlivé součásti našeho slovníku, vybíráme vhodnou strukturu pro přehledné prezentování dat a vybíráme podobu slovníkového hesla.

2. 3 Kořeny a současné tendence v oblasti české lexikografie

Na našem území slovníky sehrály významnou roli, podílely se na vznikajícím zájmu o češtinu, jazykové emancipaci, kulturním a politickém vývoji. Autorky Hladká a Martinová (2008, s. 261) ve své odborné kapitole *Tradice a současnost české lexikografie* datují počátky slovníkářství již do 15. století, kdy se jednalo zejména o „...vypisování překladových a interpretačních glos do cizojazyčných, zejména latinských textů.“ Postupem času docházelo k sestavování těchto glos do celků terminologických slovníků. Jednalo se zejména o rostlináře - latinské herbáře. Autorky uvádí, že jich je známo kolem 40 a nejstarším je rostlinář Olomoucký z 14. století. Již v této rané době dochází k poměrně rozličné diferenciaci jednotlivých typů slovníků: „... sbírky latinsko-českých překladových dvojic zvané **vokabula** nebo **vokabuláře**, stejně jako speciální příručky určené pro výuku latiny, k nimž patřily **sekvenciáře** (vykládající česky latinský text sekvencí), **hymnáře** (vykládající slova hymnů), **poenitenciáře** (vykládající slova veršů *Poeniteas cito peccator*), **roháče** (hexametricky upravené mnemotechnické pomůcky pro žáky), **synonymáře** ...“ (Hladká, Martinová, 2008, s. 262) Tato počáteční díla však postrádají celistvost a hlubší systém řazení sbíraných dat. Dalším stupněm jsou abecední soubory slov (tzv. **alfabetáře**) a věcně řazené (tzv. **nomenklátory**). Za zmínku stojí latinsko-český abecední slovník *Velešínův* z roku 1458 o obsahu 3500 dvojic slov. Tyto slovníky si kladly zejména za cíl být pomůckou při studiu náboženských textů. Díla s komplexnějšími jazykovými cíly se objevují až déle.

V období humanismu dochází k opravdovému rozvoji slovníkářství, na čemž se nemalou měrou podílel vynález knihtisku, ale také zlepšující se vzdělanost. Ač byla latina stále dominantním jazykem, lze pozorovat snahy o pozdvižení jazyka českého jako stejně schopného prostředku komunikace, jakým v té době byla právě latina. Roku 1515 byl vydán slovník latinsko-český, tzv. *Lactifer*, jehož cílem bylo „...bylo usnadnit čtení latinských klasiků. Je to slovník nejen překladový, ale zčásti i etymologický a místy encyklopedický“ (Hladká, Martinová, 2008, s. 264). Objevují se také slovníky, které podtrhují humanistický charakter tohoto období, a to zejména proto, že zaznamenávají slova každodenního městského života. Vrcholem této historické etapy se stává tvorba Daniela Adama z Veleslavína, který ve svých slovnících *Dictionarium linguae latinea*, *Nomenclator tribus linguis*, *Nomenclator quadrilinguis* a *Sylva quadrilinguis* posouvá češtinu až na pozici výchozího jazyka.

Období 17. století bylo obohaceno tvorbou Jana Amose Komenského, a to konkrétně jeho dílem „... *latinsko-český a česko-latinský slovník **Thesaurus linguae Bohemicae**, který měl obsahovat úplné zpracování české slovní zásoby v synchronním a diachronním pohledu, propojit lexikální a gramatické informace, zahrnovat soubor frazeologie ...*“ (Hladká, Martincová, 2008, s. 264). Bohužel Komenského materiály shořely roku 1656 v Lešnu. Mimo to je tato éra charakteristická značnou mírou purismu a snahou vyzdvihovat češtinu nad ostatní jazyky (z pochopitelných historických důvodů zejména nad německý jazyk) v mnohem větší míře než dříve. Především různé neologismy měly poukázat na silnou slovotvorbu jazyka českého, ty byly však chybně tvořeny a z velké části nepotřebné, což se projevilo na jejich životnosti. Je také vhodné připomenout *Thesaurus linguae Bohemicae*, dílo Václava Jana Rosy, který češtinu chápe jako samostatný jazyk a směřuje k jednojazyčnému výkladovému slovníku daného jazyka.

Tendence purismu neboli očišťování češtiny od ostatních jazyků sílí i v období obrozeneckém. Zdařilým dílem se stal slovník německo-latinsko-český, *Dictionarium von dreien Sprachen, Teutsch, Lateinisch und Böhmisch*, pražského tiskaře Kašpara Zachariáše Vusína, který byl „... *neoprávněně kritizovaný za puristické neologizování (několik málo novotvarů je jen v německo-české části, kde slouží jako ekvivalenty německých hesel)*“ (Hladká, Martincová, 2008, s. 268). Tendence vytvářet neologismy sílila do takové míry, až naopak vyvolala kritické ohlasy u Josefa Dobrovského, proto také ve své práci *Deutsch-böhmisches Wörterbuch* uváděl a popisoval pouze doloženou slovní zásobu. Stěžejním dílem se v této době stává *Slovník česko-německý* Josefa Jungmanna vydávaný v letech 1834-39. Byl jednak poměrně rozsáhlý, ale bral ohled na praktické potřeby uživatele českého jazyka. Tento slovník byl tak kvalitně zpracován, že „... *mj. obstál i ve srovnání s tehdy vznikajícími velkými slovníky jinonárodních jazyků*“ (Hladká, Martincová, 2008, s. 268). I proto představuje začátek novodobé české výkladové lexikografie.

Ve 20. století dochází ke značnému nárůstu v počtu vydávaných slovníků, i to podpořilo ustanovení české odborné jazykovědy. Prvním jednojazyčným výkladovým slovníkem češtiny se stal *Příruční slovník jazyka českého* vydaný v roce 1935, který „... *se snažil podat co nejkomplexnější popis synchronního stavu lexikonu a přispět ke stabilizaci jeho funkčního stylového rozvrstvení. Přestože nebyl deklarativně kodifikační*

(šlo o vědecký deskriptivní slovník), zaměřil se především na upevnění slovní zásoby spisovné“ (Hladká, Martincová, 2008, s. 270). Na ten navázal Slovník spisovného jazyka českého v roce 1960 a na něj Slovník spisovné češtiny pro školu a veřejnost v roce 1978.

3. Slovník

Slovník jako produkt lexikografie se stal nedílnou součástí civilizované a kulturní společnosti. V současné době se již jedná o nepostradatelný prostředek, který napomáhá při studiu, obchodu, ale i v každodenní komunikaci. Následující kapitoly se budou zabývat nejen úskalími při tvorbě a vydávání slovníků, ale zaměří se také na skupinu odborných překladových terminologických slovníků, a to z důvodu, že přílohou této práce bude právě takový slovník. Obecná představa toho, co slovník je a k čemu slouží, je u veřejnosti následovná. Jedná se o publikaci obsahující abecedně řazené seznamy slov, která jsou buďto přeložena do jiného jazyka, nebo vysvětlena. Z odborného hlediska je celá problematika však složitější, a to jak z hlediska typologie, tak i struktury slovníků. I samotný obsah překladových slovníků nemá podobu pouhé ekvivalenční záměny slov mezi dvěma jazyky, místo toho se snaží představit heslovité struktury, které budou co možná nejvíce splňovat požadavky na co nejvýstižnější překlad.

3. 1 Rozdělení a charakteristika jednotlivých typů slovníků

Jak široká je oblast lidské komunikace, tak rozsáhlá je i typologie slovníků. Liší se ve své struktuře, zaměření a rozsahu. Z tohoto důvodu je jejich členění velice často rozličné napříč autory odborné literatury a lingvisty. Snad za nejzákladnější uznávané skupiny můžeme považovat jazykové a encyklopedické slovníky. Slovníky encyklopedické se zabývají zejména detailním výkladem pojmů, lingvistické hledisko pro ně není primárním zájmem. Čermák, Filipec (1985, s. 14) člení slovníky následujícím způsobem:

- slovníky jednojazyčné,
 - výkladové (akademického typu)
 - synchronní a historické
 - ideografické (pojmové a onomaziologické)
- slovníky dvojjazyčné,
- slovníky speciální (synonymické, frazeologické, terminologické).

Ke komplexnější klasifikaci dochází v *Manuálu lexikografie*, kde slovníky F. Čermák rozděluje podle jejich základních rysů:

Rys	Typ slovníku	
(1) (Obsah) obecné	a) encyklopedické	
	b) jazykové (viz 2)	
(2) (Čas) jazykové	a) diachronní:	historické
		etymologické
	b) synchronní (viz 3)	
(3) (Jazyky) synchronní	a) vícejazyčné/překladové:	dvoujazyčné
		vícejazyčné
	b) jednojazyčné (viz 4) - zde i rozsah	
(4) (Cíl) jednojazyčné	a) normativní (obv. školní)	
	b) deskriptivní / vědecké (viz 5)	
(5) (Uspořádání) deskriptivní	a) jiné:	retrográdní
		frekvenční
		věcné/tezaurové
	b) alfabtické (viz 6)	
(6) (Oblast) alfabtické	a) dílčí	aa) individuální: autor/díla
		ab) geograficky stratifikované
		ac) sociálně stratifikované
		ad) oborové věcné: terminologické, slangové
		ae) oborové jazykové: onomaziologické, frazeologické, onomastické
	b) celonárodní (viz 7)	
(7) (Východisko)	a) onomaziologické	aa) tezaurus/věcný
		ab) synonymické
		ac) hyponymické aj.
	b) sémaziologické (viz 8)	ba) obecné - dílčí (ne/normativní)
		bb) ortografické - ortoepické (ne/normativní)
(8) (Médium uložení)	a) knižní	
	b) elektronické	

Tabulka č.1 (převzato z Čermák. F., Blatná. R. *Manuál lexikografie*. 1995, s. 11-12)

Další rozdělení nabízí Bohumil Pálek (1989, s. 248-249) v knize *Základy obecné jazykovědy*, členění je na základě zaměření:

„ (i) Podle rozsahu lexika:

výkladový slovník

dialektologický

slangový

frazeologický

cizích slov

přísluví, rčení

terminologický

(ii) Podle zachycené etapy vývoje jazyka:

etymologický slovník

srovnávací etymologický slovník

(iii) Podle normativnosti:

pravopisný

ortoepický

(iv) Podle speciálního pohledu na slovní zásobu:

synonymický

frekvenční

(v) Podle vztahu k jiným jazykům:

dvoujazyčný

vícejazyčný

(vi) Podle uspořádání

abecední

retrogradní

ideologický

obrazový“

V případě zahraniční literatury nabízí *The Oxford Guide to Practical Lexicography* následující klasifikaci:

1) „the dictionary’s language

a) *monolingual*

b) *bilingual*

c) *multilingual*

2) the dictionary’s coverage

a) *general language*

b) *encyclopedic and cultural material*

c) *terminology or sublanguages*

d) *specific area of language*

3) the dictionary’s size

a) *standard edition*

b) *concise edition*

c) *pocket edition*

4) the dictionary’s medium

a) *print*

b) *electronic*

c) *web-based“*

(Atkins, Rundel, 2008, s. 24)

Z tohoto je tedy zřejmé, že existuje celá řada různých taxonomií slovníků vycházející z různorodých kritérií a úhlů pohledu a nelze dogmaticky upřednostňovat jedno členění nad druhým. V rámci těchto rozdělení můžeme nalézt mnoho shodných skupin, například množství jazyků, oblast jazyka nebo výslednou formu slovníku. Navíc jeden slovník může procházet napříč těmito skupina nebo naopak může být natolik jedinečný a specifický, že jej bude možné zařadit pouze do jedné kategorie. Výsledkem této práce bude vícejazyčný terminologický slovník překladový vydaný jak v tištěné, tak v elektronické podobě.

3. 2 Proces tvorby slovníku

Proces tvorby slovníku není jednoduchou záležitostí. Pro tvorbu úspěšného a užitečného slovníku je nutné uvědomit si jednotlivá stadia procesu jeho tvorby a zamyslet se nad tím, jak konkrétně ovlivňují výslednou práci. Ještě před samotným započítím sběru dat musí autor zvážit mnoho faktorů, které jeho slovníku dají konečnou tvář a determinují jeho úspěšnost. „*Creating a dictionary involves making decisions: big decisions at the planing stage and - as the project goes - smaller ones on a day-to-day basis*” (Atkins, Rundell, 2008, s. 24). Taktéž Svatava Machová přisuzuje v publikaci *Současný český jazyk: lexikologie* úvodním rozhodnutím nadměrnou důležitost, tuto první část procesu tvorby slovníku nazývá "Východiska lexikografického zkoumání". Prvním krokem v této části je charakteristika budoucích uživatelů a formulace cíle, který má publikace splnit. Ten se velice často odvíjí od toho, jakému typu uživatelů je určen. Ty Machová (1999, s. 64) rozděluje takto:

Spisovatelé, novináři, redaktoři a ostatní vysokoškolsky vzdělaná populace

- toto je nesporně odborná veřejnost využívající slovníky k produkci dalších jiných odborných děl. Využívají zejména obecné výkladové jednojazyčné slovníky velkého rozsahu

Dospělý člověk, který nepatří do předcházející skupiny

- jedná se o běžného uživatele jazyka, který slovníku využívá zřídka, jeho potřeby splní obecný jednojazyčný výkladový slovník.

Žáci a studenti

- skupina mladšího věkového rozsahu využívá zejména slovník mateřského jazyka ke studiu či přípravě prací pro své studium, příkladem je Slovník spisovné češtiny pro školu a veřejnost.

Specialista studující odbornou literaturu v mateřském jazyce

- využívá zejména výkladové jednojazyčné terminologické slovníky zabývající se nově tvořenou slovní zásobou

Uživatelé cizího jazyka, jejichž znalost je již na dostatečně vysokém stupni

- jedná se o uživatele velkých překladových dvoujazyčných slovníků, kteří potřebují dané překlady ke studiu cizojazyčné literatury

Studenti cizího jazyka

- dvoujazyčné překladové slovníky, ale i jednojazyčné cizojazyčné slovníky, slouží této skupině k prohlubování znalostí o slovní zásobě, výslovnosti, pravopise, morfologických a syntaktických vlastnostech lexikálních jednotek

Specialista studující odbornou literaturu v cizím jazyce

- využívá zejména dvoujazyčné terminologické slovníky výkladové nebo překladové

Tlumočníci a překladatelé

- speciální skupina využívající dvoujazyčné a vícejazyčné překladové slovníky
- jejich základní potřebou je pokrýt širokou oblast slovní zásoby, zaměřují se na úzce specifické informace.

Lingvisté

- jejich zájmem jsou všestranné a detailní informace o slovní zásobě a především kombinatorické vlastnosti lexikálních jednotek.

Atkins a Rundell (2008, s. 28-29) dokonce poukazují na potřebu vytvoření tzv. user profile neboli profilu uživatele, pro kterého je slovník určen. Podle těchto autorů je nutné se zaměřit na typ uživatele (věkové skupiny, odbornost), způsob využití (obecné,

naučné, překladové) a jejich pokročilost. Doslova tedy doporučují ušití slovníku na míru dané skupině, tedy slovník, který pokryje její potřeby.

Slovník, který bude výsledkem této práce, osloví zejména skupinu "Specialista studující odbornou literaturu v cizím jazyce", tedy studenty technických škol, střeleckou veřejnost či překladatele encyklopedií zbraní atp. Nevylučuje se ovšem ani užití skupinou laické veřejnosti se zájmem o danou problematiku.

Druhým krokem v přípravné fázi je dle Machové stanovení zdrojů, ze kterých jsou lexikální jednotky čerpány. Mezi ně patří literární díla, články v novinách, časopisech a v odborných publikacích a záznamy mluvených projevů. Do tohoto seznamu bych přidal multimediální obsahy dostupné na internetu a videomateriály dostupné na populárních "stream" serverech např. *www.youtube.com*. Tyto zdroje se stávají prominentními v průběhu posledních let a jsou nepostradatelnou součástí studia zejména současného vývoje anglického jazyka. Obsah takovýchto internetových stránek je obrovský a je skutečně možné zachytit lexikální jednotky doslova z celého světa, a to jak od rodilých mluvčích, tak od uživatelů, pro které není anglický jazyk primárním.

Třetím krokem je stanovení souboru informací (tzv. mikrostruktury slovníku) neboli toho, co bude u každého slova vysvětlováno, popřípadě popisováno:

- lemma (heslové slovo),
- výslovnost, přízvuk,
- pravopisné zvláštnosti,
- slovní druh,
- morfologické vlastnosti,
- syntaktické vlastnosti,
- sémantická charakteristika,
- syntagmatické vlastnosti,
- stylistické hodnocení,

- informace o původu lexému,
- výklad významu nazývaný též definicí lexému,
- exemplifikace,
- frazémy, v nichž se lexém užívá,
- synonyma a antonyma lexému,
- speciální informace,
- lemma cizojazyčného ekvivalentu,
- gramatické informace týkající se cizojazyčného ekvivalentu.

(Machová, 1999, s. 66)

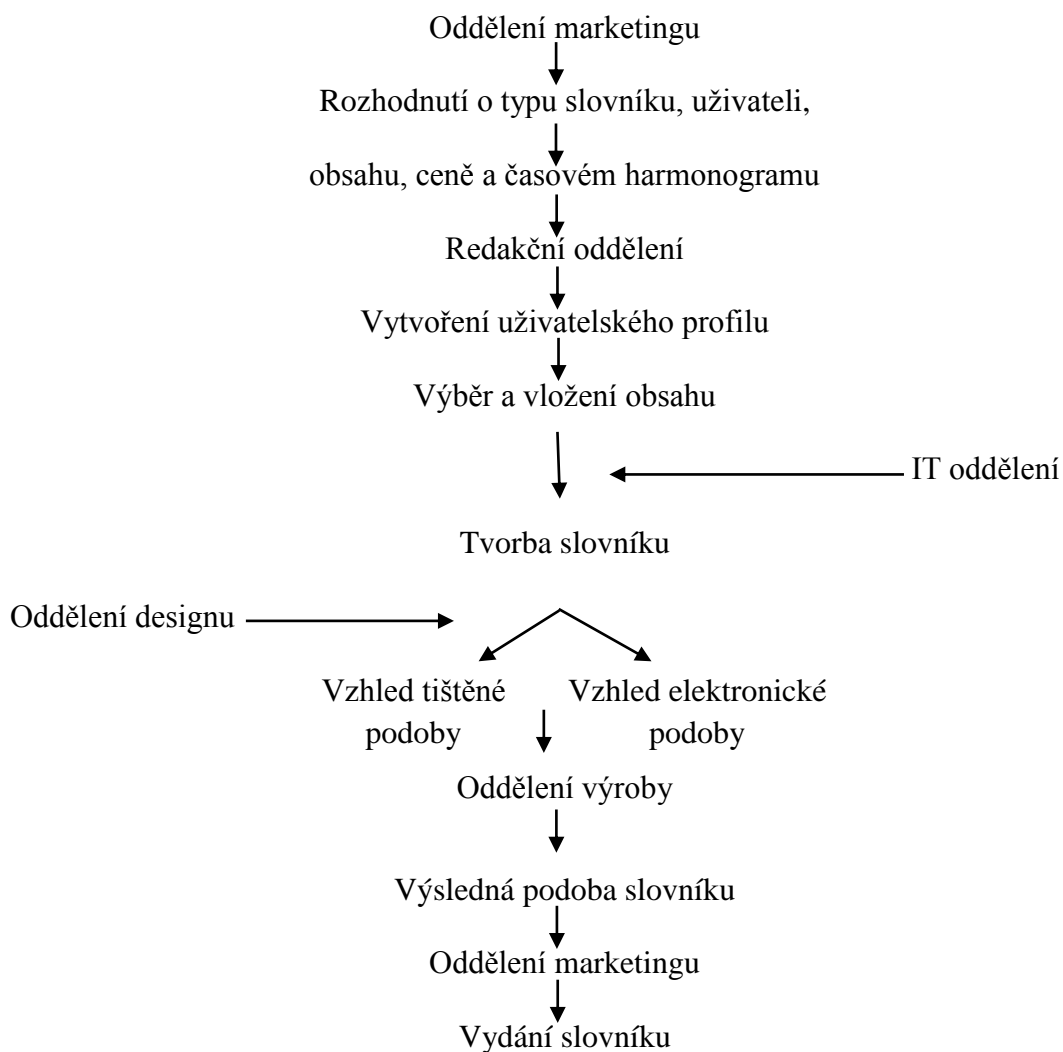
Výběr obsahu těchto informací je zcela individuální a je závislý na cíli, který si autor předkládá. Mimo toho se odvíjí od typu daného slovníku a od toho, komu je určen.

Posledním krokem v přípravné fázi, který Machová uvádí, je rozhodnutí o finální distribuci slovníku, v případě zda se autor chce držet klasické tištěné formy, či jej chce vydat v elektronické podobě. Elektronická podoba má několik výhod, například rychlost vyhledávání, možnost aktualizace, rychlejší distribuce atp. Problematice a výhodám elektronických slovníků bude věnovaná jedna samostatná podkapitola v další části této práce.

V druhé části je nutné se zamyslet nad způsobem shromažďování lexikálních jednotek. Hlavním faktorem je zde předpoklad, zda je slovník klasickým lexikografickým nebo počítačovým lexikografickým projektem. U klasického projektu dochází k prepisování textů a následně extrakci specifických slov k danému lemmatu. V případě počítačové varianty lze jednoduše vyhledávat specifická hesla v rámci všech vybraných textů, a to prakticky s okamžitými výsledky. Tyto výsledky je poté možné podle potřeby kopírovat a kompilovat. Z toho je zřejmé, že počítačová metoda je vysoce preferována a dnes je bezpochyby i majoritním způsobem při shromažďování lexikografických dat.

Finální částí procesu tvorby slovníku je rozhodnutí o obsahu, který bude skutečně vydán. Ne všechna nasbíraná data se pro daný slovník hodí, je tedy nutná finální selekce a eliminace nežádoucích dat. Tento proces se nazývá **volba lexémů**. Lexémy nejsou vybírány pouze hledáním v textu, ale je nutné také brát ohled na potenciál slovo tvorby daného lexému. Ve velkém obecném slovníku například „... by měly být zastoupeny všechny složky celonárodní slovní zásoby aktivní i pasivní, základní terminologie, odborné výrazy rozšířené v populárně vědeckých textech i dobové neologismy. Eliminovat je třeba prvky periferní a regresivní, frekvenčně, dobově a územně omezené“ (Machová, 1999, s. 70). Dále Machová uvádí, že v případě terminologického slovníku mohou být zařazeny ekvivalenty cizojazyčných termínů, které vytvořil sám autor slovníku. K tomu dochází v případech, kdy terminologický slovník zachycuje oblast nově vznikající, protože dané termíny se předtím nevyskytovaly v žádném zdrojovém textu daného jazyka. V této části musí být rozhodnuto i o **makro** a **mikrostrukturu** slovníku (více o těchto pojmech v následujících podkapitolách).

Publikace *The Oxford Guide to Practical Lexicography* zpracování slovníku plně svěřuje oddělení informačních technologií, jak je patrné z následujícího schématu. Za povšimnutí také stojí, že do celého procesu integruje softwarové studio, které je odpovědné za elektronickou podobu, tzv. **e-design**. Mimo to je patrné, že Atkins a Rundell při vydávání slovníků hledí také na ekonomické aspekty a do celého plánu zahrnují náklady, cenu slovníku a marketingovou problematiku. Do procesu tvorby slovníku této práce vstupuje pouze malé množství faktorů z tohoto schématu, vynecháno je samozřejmě oddělení marketingu a výroby - cílem je vytvořit produkt a jeho umístění na trh a případný prodej. Zachována jsou však důležitá rozhodnutí o typu slovníku, uživateli a časovém harmonogramu. Taktéž je nutný výběr a tvorba obsahu s finální vizuální úpravou.

Tabulka č. 2 (Atkins, S.B.T., Rundell, M. *The Oxford Guide to Practical Lexicography*. 2008, s. 19)

3. 3 Slovníkové heslo

Heslové slovo neboli **lemma** je první heslo, které je reprezentativní formou daného lexému a uvádí **heslovou stať**. Heslové slovo, v případě že je podstatným jménem, je uváděno v nominativu (1. pád) singuláru, v případě sloves v infinitivu. Pod výše zmíněnou heslovou stať jsou uváděny všechny slovotvorně sdružené lexémy, tzv.

podhesla/sublemmata. Řazení sublemmat je v zájmu přehlednosti samozřejmě také vyžadováno. Machová (1999, s. 71) nabízí následující možnosti řazení:

„Uspořádání slovo za slovem

Phonetic

Phonetic character

Phonetic conversion

Phonetic encoding

Phonetic speech synthesis

Phonetic system

Phonetic transcription

Phonetically balanced

Phonetics

Uspořádání písmeno po písmeni

Phonetic

Phonetically balanced

Phonetic character

Phonetic conversion

Phonetic encoding

Phonetics

Phonetic speech synthesis

Phonetic system

Phonetic transcription“

Rovněž se stanovuje, zda víceslovná sublemmata budou řazena podle svého standardního slovosledu, nebo podle nejvyššího řídicího slova, tzv. inverzním slovosledem:

„Uspořádání podle základního slovosledu Podle inverzního slovosledu

Barevná hustota

Hustota, barevná

Čipová hustota

Hustota, barvy

Dvojitá hustota

Hustota, čipová

Hustota barvy

Hustota, dat

Hustota dat

Hustota, dvojitá

Hustota informace

Hustota, informace

Jednoduchá hustota

Hustota, jednoduchá“

(Machová, 1999, s. 71)

3. 4 Makrostruktura slovníku

Makrostrukturou rozumíme organizaci heslových slov každého slovníku. Je několik způsobů, kterými je možné lexémy třídit. Volba specifické struktury se odvíjí od typu zvoleného slovníku, ale i od preference autora. Do makrostruktury také v širším pojetí řadíme předmluvu, tabulky a přílohy slovníku, tedy vše, co napomáhá novému uživateli se co nejrychleji začít orientovat v daném slovníku. Čermák a Blatná (1995, s. 21) uvádějí dva základní způsoby organizace makrostruktury - abecední a pojmové (věcné). U většiny slovníků je využíváno řazení abecední. Pojmové řazení, taktéž někdy nazývané **hnízdové**, je velice často používáno u terminologických slovníků, kde dochází k jejich rozdělení na různá sémantická pole a do těchto polí jsou přiřazována samotná heslová slova. Hnízdové řazení však nebude použito v této práci, neboť je využíváno v případech, kdy dochází k vysoké diferenciaci sémantických polí. Zbraňová terminologie je příliš specifické pole a nedochází v něm k tak rozsáhlému členění, aby bylo hnízdové řazení potřebné.

3. 5 Mikrostruktura slovníku

Mikrostruktura je soubor dalších relevantních informací, které jsou uváděny u každého lemmatu a sublemmatu. Soubor možných informací, které lze uvádět, byl v této práci již zmíněn. O mikrostruktuře Čermák (1995, s. 23) uvádí, že je „... *jednotou langue a parole, jednotnou paradigmaticko-syntagmatickou*.“ Z tohoto důvodu může mikrostrukturu tvořit informace z roviny fonologické, grafické, gramatické, sémantické, pragmatické, stylistické, textové a historické. Rozsah mikrostruktury je proto velice individuální a v zásadě může být obrovský, nebo naprosto minimální. V případě, že se autor rozhodne využít některý ze souborů informací pro tvorbu mikrostruktury slovníku, je nutné, aby tyto informace řadil v ustálené podobě a využíval typografických znaků (závorky, interpunkce, typ písma, odkazy).

Na závěr této kapitoly bych rád uvedl tzv. **Slovníkářské desatero**, které sestavil František Čermák (1995, s. 114):

1. *„Slovník cílového jazyka má dělat kvalifikovaný rodilý mluvčí. Je to člověk mnoha řemesel, a to nejen jazykových.*
2. *Žádný slovník není úplný, jde vždy o výběr. Ten však nesmí být ledajaký, ale podřízen cíli a typu uživatele.*
3. *Slovník má být na jiných zdrojích informace při užívání nezávislý, i když se implicitně a jako předchozí znalost předpokládají.*
4. *Nevyložitelnost hesla neexistuje, existuje jen omezená znalost a dovednost slovníkáře: problémy se neházejí pod stůl, ale řeší aspoň dobrým příkladem a okomentovaným kontextem, když je nelze analogicky jako význam a pravidlo zobecnit.*
5. *Žádný slovník není bez chyb, protože slovník je umění možného. Jde o to, míru chyb ověřitelně minimalizovat.*
6. *Heslem není slovo, ale funkčně pojatý lexém s celým aparátem a množstvím vztahů.*
7. *Výklad hesla je především sémanticko-funkční, založený na aproximativní ekvivalenci úzu a systémové příslušnosti toho, co se vykládá, s tím, co se o tom uvádí. Co se z úzu, zvl. evaluativně-pragmatického, do výkladu nevejde, je třeba vyjádřit jinak.*
8. *Heslo a jeho informace má vyhovět potřebě zamyšleného uživatele a povaze sledovaného jazyka, a proto může být mj. svou povahou jak nadslovní, tak podslovní. Leží v jedinečném průsečíku relevantních vztahů paradigmatických a syntagmatických, a ten je třeba jasně ozřejmit. Snad největší chybou je pak to, má-li heslo definici, která se hodí snadno i na více hesel dalších.*
9. *Slovník je přítel, a ne učebně odpudivý povýšenec či podvodník: přes velkou sumu vloženého umu a znalostí musí vycházet vstřícně, a ne mást či jen rozmarně napovídat, nakusovat.*
10. *Lepší jeden slovník než deset gramatik, je-li dobře udělán. Gramatika musí stavět na něm, a ne si ho přizpůsobovat k obrazu svému.“*

S tímto desaterem nelze nesouhlasit, podporuje zejména tu myšlenku, že jakákoliv práce má být dělána svědomitě a odborně. Považuji za nutné je i vyzdvihnout zejména body č. 2 a 5, jednoduše není možné vytvořit kompletní a univerzální jazykové dílo, které by nevynechalo jediný výraz nebo výklad. S ohledem na schopnost jazyka rozvíjet se je nutné si uvědomit, že lexikografické dílo je možné neustále aktualizovat a doplňovat.

4. Odborné, překladové a terminologické slovníky

Tato kapitola se bude zabývat konkrétními typy slovníků z dříve představeného rozdělení. Slovník, který je výsledkem této práce, spadá do skupin odborných, proto budou detailněji popsány.

4. 1 Překladové slovníky

Překladové slovníky jsou z oboru lexikografie slovníky typickými. Mají bohatou historii. *Manuál lexikografie* uvádí, že první slovník je datován již do 8. století našeho letopočtu. Co se týče množství, jsou překladové slovníky nejvíce početné a vyžadované/vyhledávané (Čermák, 1995, s. 231). Ella Sekaninová (1993, s. 40) uvádí citaci, která dvoujazyčné slovníky datuje dokonce do 1. století před naším letopočtem. Hlavní charakteristikou je, že kombinují dva či více jazyků a mezi nimi vyhledávají ekvivalenční jednotky, respektive jim jde o nalézání takových lexikálních jednotek, které umožní co možná nejlepší a nejdůležitější přechod mezi danými jazyky. Požadavky na takový ekvivalent jsou poměrně rozsáhlé a podle Sekaninové (1993, s. 45) by měl splňovat následující parametry:

1. shoda lexikálního významu
2. gramatický parametr
3. stylistický parametr
4. hodnotící parametr
5. frekvenční parametr
6. oblastní parametr
7. asociační parametr
8. kulturní komponent významu

Definice, která lépe vystihuje charakteristiku ekvivalentu, je následující: „... *pojmenovací jednotka (slovo, frazeologická jednotka), které význam je totožný s významem východiskového jazyka jako celku nebo s významem některé jeho části, t.j. která překrývá totožný úsek reality při maximálním zachování stylistické a expresivní hodnoty ...*“ (Ďurovič in Sekaninová, 1993, s. 44). Protože není vždy možné nalezení 100% ekvivalence, jak už bylo několikrát zmíněno, Čermák (1995, s. 238) dochází k několika typům ekvivalence:

A	1 : 1	Jednoznačná ekvivalence, izoformismus
B	1 : více	Částečná ekvivalence, anizomorfismus
C	více : více	Částečná ekvivalence, anizomorfismus
D	1 : 0	Absence lexému a tedy i ekvivalence, lakuny

V případě, že není možné heslo převést ani víceslovným opisem, užívá se tzv. exemplifikace neboli uvedení příkladů vět, ve kterých se dané heslo používá a čtenáři poskytne alespoň představu o významu v cílovém jazyce. Exemplifikaci je také samozřejmě možné užít i u těch výrazů, kde není problém nalézt ekvivalent, v tomto případě exemplifikace konkretizuje dané heslo a ilustruje kolokabilitu s jinými lexémy.

Čermák (1995, s. 231) poukazuje na několik problémů, kterými slovníkové překládání trpí jako prakticko-teoretická činnost. Slovník pracující s cizím jazykem by měl být zpracován rodilým mluvčím daného jazyka, a to zejména z důvodu, aby byla zachována korektnost daných překladů. Také zmiňuje fakt, že v každém slovníku je možné nalézt chyby nebo neúplnosti. Ty velice často bývají relativní, neboť každý slovník má nějaká teoretická východiska, která nemohou pokrýt vše. Jako optimální navrhuje, aby slovník zařazoval každý lexém do systému souvislostí/tříd a naznačoval valenci a základní syntagmatiku.

Překladové slovníky jsou velice často děleny podle jejich rozsahu na **kapesní** (10-15 tisíc hesel), **střední** (35-50 tisíc hesel) a **velké** (více jak 50 tisíc hesel). Čermák (1995, s. 233) však upozorňuje, že toto rozdělení je jakousi nakladatelskou zvyklostí a

nikterak objektivně nevyovídá o kvalitě slovníku či dalších jeho attributech. Namísto toho uvádí členění překladových slovníků podle odbornosti jejich uživatelů:

- pro turisty, obchodníky, administrativní pracovníky,
- pro odborníky a překladatele,
- pro lingvisty a studenty daného jazyka.

Důležité je také zmínit dělení slovníků na jednosměrné a obousměrné. Z názvu je patrný hlavní rozdíl, slovník anglicko-český bude poskytovat pouze anglické výrazy a nabízet jejich překlad do češtiny. Tyto slovníky se hodí pro studium cizojazyčné literatury. Slovníky obousměrné poskytují v jedné části výrazy anglické s jejich příslušnými překlady do češtiny a v části druhé naopak. Dané slovníky poskytují celistvější pohled na danou slovní zásobu a používají se zejména, pokud uživatel chce sám vytvořit text v cizím jazyce, zároveň zkušeným uživatelům umožňují zpětné ověření překladu.

Při výběru slov do překladových slovníků je nutné vzít v potaz **frekvenci** výskytu lexému, to zejména z důvodu, že obecný překladový slovník si klade za cíl zahrnovat nejčastěji používané struktury. Dále by měl dodržovat **nominativní reprezentativnost**, to znamená, že slovník by neměl vytvářet pojmové mezery, například při redukci ze slovníku většího na menší, ale místo toho by měl udržovat pojmovou celistvost. V neposlední řadě by slovník měl motivovat čtenáře k rozšiřování svých znalostí, například vyhledáváním nové slovní zásoby.

4. 2 Terminologické slovníky

Tvorba a vydávání terminologických slovníků jdou ruku v ruce s lidským pokrokem. Rozvoj každého odvětví lidské činnosti vytváří vlastní terminologii. Ať se jedná o průmyslová, obchodní, vědecká či technická odvětví, vše vyžaduje jednotnou dorozumivací základnu. Zejména v posledních letech 21. století pozorujeme rapidní vývoj v oblasti počítačů a počítačové technologie, ta nejen vytváří vlastní bohatou terminologii, ale také umožňuje rychlejší zpracovávání a vydávání slovníků. František

Čermák (1995, s. 138) uvádí citaci, která říká, že 70 % každoročně vydávaných textů je vědeckých nebo technických. Tento velký nárůst slovní zásoby ovšem také vede k "záplavě" nových termínů, tento fakt musí nutně vést k úzce specializované lexikografii. Jednoduše není možné postihnout "vědeckým slovníkem" celou oblast vědy a jejích příslušných termínů.

4. 2. 1 Termín

Definice termínu podle publikace *Odborná terminologie z hlediska lexikografické problematiky* zní následovně: „*Termín je pojmenování určitého významu, které jednoznačně a přesně vyžaduje pojmy a názvy, používané v odborném jazyku a které v souhrnu tvoří terminologii určitého odvětví lidského konání.*“ (Prokop, 1972, s.

3) A také udává jasné atributy, kterými je termín charakteristický:

- významná určitost,
- přesnost,
- jednoznačnost,
- stálost.

František Čermák (1995, s. 138) zmiňuje tyto definice: „*odborné pojmenování s přesným jednoznačným významem; odborné pojmenování*“ a „*pojmenování pojmů v systému pojmů některého vědního či technického oboru, jehož význam bývá jednoznačný, na kontextu nezávislý.*“ Termín je samozřejmě lexikální jednotkou jako každé jiné slovo, podřizuje se tedy stejným gramatickým pravidlům, avšak pojmenovává aspekty nebo prvky určitého oboru. Termíny můžeme nalézt nejen v terminologických slovnících, ale i ve slovnících všeobecných, cizích slov a dalších. Rozdíl mezi termíny a běžnými slovy lze charakterizovat takto: „*Termín se na rozdíl od slov běžně sdělovacího jazyka (neodborných slov, netermínů) vyznačuje kognitivním, tj. racionálně pojmovým významem, založeným na teoretickém poznání. Ve vlastním smyslu je termín výrazem pro jistý pojem v soustavě určitého oboru*“ (Čermák, 1995, s. 138). Prokop (1972, s. 4) však dodává, že existuje zpětná vazba mezi termíny a slovy

nominativními tehdy, „... *kdy slova se stávají termíny a termíny se častým užíváním stávají běžnými slovy obecného jazyka.*“ Snad lze jenom doplnit, že velice často jsou termíny užívány a pojí se s úzkými profesními skupinami.

V odborné terminologii dvoujazyčných a vícejazyčných slovníků můžeme také velice často nalézt slova mezinárodní neboli "internacionalismy". Aby slovo splňovalo podstatu slova mezinárodního, je nutné podle Prokopa (1972, s. 9), aby se vyskytovalo alespoň ve dvou světových jazycích. O jejich existenci píše: „*Do určité míry je jejich existence v odborném slovníku pozitivním jevem, poněvadž usnadňují vzájemné porozumění.*“ V určitém směru je také vyvíjena snaha o normalizaci a unifikaci jednotlivých terminologií, což vede k časovým a tedy i k ekonomickým úsporám. Dále Prokop (1972, s. 16) uvádí rozdělení internacionalismů:

- slova latinská nebo řecká,
- slova vzniklá z latiny,
- slova moderní mezinárodně převzatá (z jiných jazyků, než je lat. a řeč.),
- slova moderní přizpůsobená.

Co se týká slovních druhů, tak termínem v terminologii se mohou stávat jak podstatná jména, tak slovesa. V případě, že je termínem podstatné jméno, stává se jím i sloveso z něho odvozené, neboť: „... *vyjadřuje tutéž skutečnost, avšak v jiné rovině ...*“ (Prokop, 1972, s. 10). Velice často však dochází k tzv. verbonominální konstrukci neboli doplnění slovesa podstatným jménem. Toto spojení pak může vytvářet termín. Aby bylo samotné sloveso chápáno jako termín, záleží z velké části na vztahu daného slovesa k jiným slovním druhům v rámci terminologické soustavy.

4. 2. 2 Terminografie

Terminografie se obecně chápe jako věda, jež popisuje termíny a vytváří z nich soustavy, které řadí do terminologických slovníků. Cílem terminografie je „... *popsat slovníkovou formou lexikální jednotky označované jako termíny, které jsou součástí*

terminologie některé tematické oblasti, a výsledek popisu zpřístupnit uživateli tak, aby ho mohl užívat při řešení konfliktů v komunikaci či při doplňování chybějících informací“ (Čermák, 1995, s. 138). Terminografie spadá do oblasti terminologie.

Za důležitou považuji zmínku o anketě mezi terminografy z oblasti výpočetní techniky, strojírenství a elektroniky. Patrně: „... si otázku co je termín nekladou.“ a „Při hodnocení toho, co je a co není termín v textech jejich oboru, se zřejmě řídí svou znalostí oboru.“ (Čermák, 1995, s. 139). Z tohoto pohledu je tedy důležité si uvědomit, že odborné znalosti autora jsou nesmírně důležitou složkou při tvorbě lexikografického projektu. „V textech jednoho oboru jsou však termíny pouze některá z užitých substantiv. A terminograf, specialista oboru, je schopen v textech svého oboru stanovit, která z nich to jsou“ (Čermák, 1995, s. 139). Dále uvádí, že terminografové nehledají teoretickou základnu při stanovení východisek svého slovníku, ale pragmaticky posuzují potřeby své i svých kolegů.

Rozdělení terminografických slovníků (TS):

- „výkladové jednojazyčné TS,
- výkladové dvoujazyčné TS - výklad se často týká pouze východiskového jazyka,
- výkladové vícejazyčné TS,
- překladové dvoujazyčné TS,
- překladové vícejazyčné TS,
- historické TS,
- glosáře - neobsahují základní terminologii, ale termíny specializované a aktuální. “

(Čermák, 1995, s. 142)

4. 2. 3 Zdroje a tvorba termínů

Termíny jsou z velké části čerpány z tzv. zdrojové literatury, to jsou zejména současné publikace, pokládané v dané oblasti za prestižní a vyznačující se vysokou mírou odbornosti. Volba termínů, které je vhodné zahrnout do lexikografického projektu, je na vůli jeho autora. Měl by si jasně stanovit kritéria, podle kterých termíny identifikuje v dané zdrojové literatuře a odlišuje je od netermínů. Stanovení takovýchto kritérií je obtížné, neboť „... *přechod mezi termíny a netermíny je v každé tématické oblasti plynulý*“ (Poštolková 1984 in Čermák, 1995, s. 138). Může také nastat situace, kdy do slovníku jsou zařazovány termíny, které vznikaly při tvorbě daného slovníku. V tu chvíli se však ještě nejedná o termíny, neboť oficiálně nebyly v žádné publikaci zařazeny do ani jedné terminologické soustavy. K takovým situacím většinou dochází u překladových terminologických slovníků, kde vznik termínu je dán potřebou ekvivalentu v cílovém jazyce. V takovém případě „*Ekvivalenty v mateřštině přiřazují terminografové většinou na základě svých znalostí oboru, aniž by vyhledávali informace ve zdrojových textech*“ (Čermák, 1995, s. 145).

Terminologie, ze kterých jsou termíny čerpány, dělí František Čermák (1995, s. 144) na dvě skupiny:

1. preskriptivní terminologie,
2. pseudo-preskriptivní terminologie.

Termíny z preskriptivní terminologie se týkají konkrétních fyzických předmětů, jako jsou například výrobky, součástky, květiny atd. Pracují tedy s oblastmi techniky a přírodních věd. Pseudo-preskriptivní terminologie z velké části své významy čerpá z lidského náhledu, postoje nebo školy myšlení. Význam takovýchto termínů je dán dohodou určitého společenství (například právníká terminologie). Při hledání významu termínů v oblasti preskriptivní terminologie stačí nalézt definici daného termínu ve zdrojové literatuře. Při hledání významu termínů v oblasti pseudo-preskriptivní musí lexikograf nutně zahrnout více faktorů, jako jsou názory rodilých mluvčích či specialistů, kteří jsou schopni vysvětlit další konceptuální významy, které z pouhého textu nemusejí být vždy patrné. Zbraňová terminologie z naprosté většiny čerpá z terminologie preskriptivní, neboť jasně označuje technické součástky a jejich funkci.

4. 3 Elektronické slovníky

V současné době je jen těžce představitelné, že jakékoliv lexikografické dílo by bylo zpracováno bez pomoci počítačů. Pokud jsou data skutečně v elektronické formě, nese to s sebou řadu významných výhod. Od plánování do okamžiku vydání může celý lexikografický projekt proběhnout mnohem rychleji. Při elektronickém sběru lze také několikanásobně zvětšit seznam zdrojových textů, digitální snímání jednoduše dokáže zpracovat větší množství informací než desetičlenný tým terminografů. V rámci nasbíraných dat se lze také v elektronické podobě mnohem lépe orientovat. Terminograf již nemusí zpětně hledat umístění termínu v dané publikaci, ale jednoduše pomocí vyhledávací funkce nalezne požadovaný termín v celé zdrojové literatuře, je navíc schopen komparovat vybrané texty a rychle vyhledávat případné kolokace. Další obrovskou výhodou je možnost aktualizace termínů. Data v elektronické formě lze nejen okamžitě aktualizovat, ale rovněž je lze zasílat uživatelům, kteří vlastní kopii elektronického slovníku. Dochází tedy k významné úspoře ekonomické a časové. Místo toho, aby si uživatelé slovníků kupovali nové vydání aktualizovaného slovníku, automaticky jej obdrží formou dat zaslaných skrze internet. Terminografii využívající elektronické zpracování dat a vydávání elektronických slovníků nazýváme počítačová lexikografie.

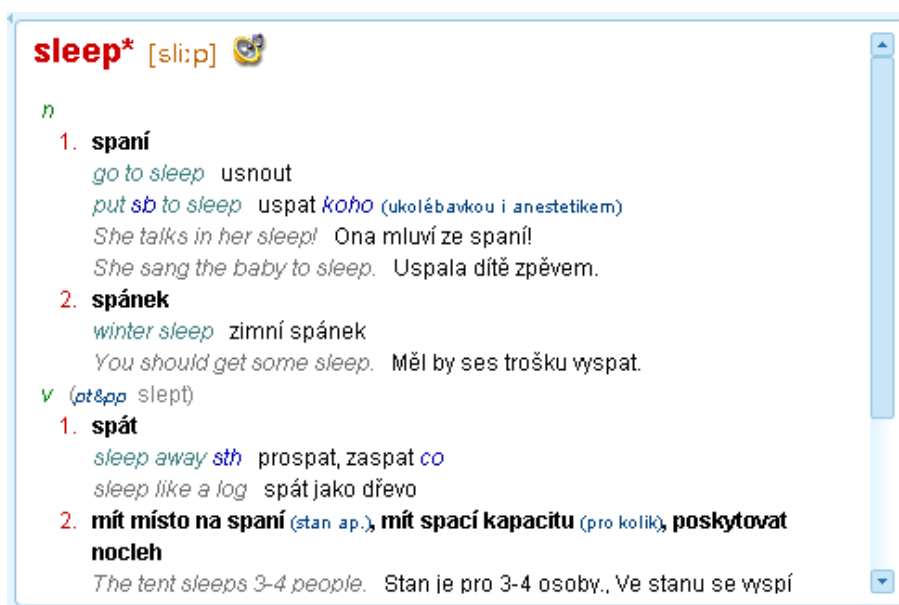
Tato práce není psána z hlediska informačních technologií, ale z hlediska lingvistického. Proto zde ani nebude rozebírána problematika programování či jiných specifických oblastí. Na elektronické slovníky bude nahlíženo z pozice lingvistiky a představí se možnosti, které má lexikograf v případě, že chce svůj slovník zpracovávat a vydávat elektronicky, i pokud k tomu nemá potřebné vzdělání a znalosti z oblasti výpočetní techniky. Za příklady budou uvedeny již úspěšné elektronické slovníky s přiblížením jejich funkcí.

4. 3. 1 Dostupné elektronické překladové slovníky

V současné době internetu je k dispozici obrovská škála možných řešení pro zájemce o překladový slovník. Mimo klasických anglicko-českých/česko-anglických slovníků jsou zastoupeny všechny možné jazyky - němčina, italština, ruština,

japonština. Možností je nepřehledné množství. Majorita těchto programů se šíří elektronicky a jsou dostupné jak pro osobní počítače, tak telefony či tablety. Základní aspekt, ve kterém se liší, je ten, zda jsou k dispozici zdarma, či jsou placeny. Částky se mohou pohybovat v řádech stovek až tisíc korun a v zásadě se odvíjí od kvality zpracovaného programu.

Jedním z nejvíce rozšířených programů je *Lexicon5* společnosti Lingea (www.lingea.cz). Tento program je placený, ale mnohými hodnocený jako nejlepší na našem trhu. Za zmínku stojí možnost si slovník vyzkoušet zdarma jako on-line verzi - www.slovniky.lingea.cz. *Lexicon5* je charakteristický velkým rozsahem databáze, výslovností zachycenou jak fonetickým přepisem, tak zvukovou nahrávkou. Jak vypadá uživatelské rozhraní, uvedu na příkladu vyhledání slova "sleep" (viz obrázek č. 1). Jak je možné vidět, program nabízí v cílovém jazyce velkou variaci v tvarech a kolokacích.

(Obrázek č. 1 [online]. [cit. 2015-04-29]. Dostupné z: www.lingea.cz/lexicon5)

Neplacenou variantu nabízí program *Millenium* (www.pc-slovniky.cz). V případě anglicko-české verze obsahuje 124 153 výrazů. Za povšimnutí stojí, že je možné zakoupit dodatečné terminologické oblasti, jako je například obchodní nebo technické rozšíření. Ty se poté zobrazují společně se standardními překlady. Technické

rozšíření činí 1 549 526 dodatečných výrazů. V uživatelském rozhraní je možné jednotlivé terminologické oblasti odlišit podle malých ikon vlevo od nabízených překladů (viz obrázek č. 2)

(Obrázek č. 2 [online]. [cit. 2015-04-29]. Dostupné z: www.pc-slovníky.cz/ukazky-slovník-milenium)

Dalším zcela volně šiřitelným slovníkem je PEKI slovník. Jeho autorem je Pavel Ponec a je dostupný na adrese www.ponec.net/peki. Jednou z nevýhod tohoto slovníku je, že přestal být aktualizován v únoru roku 2007, nemusí být tedy plně aktuální. Jak je patrné z obrázku č. 4, jedná se skutečně o dílo jednoho člověka, celé uživatelské

rozhraní je do značné míry zjednodušené oproti předchozím příkladům. Obsahuje anglický výraz, jeho výslovnost a následný překlad do cílového jazyka. Tento projekt je však dokladem toho, že i jeden člověk je schopen vyprodukovat kvalitní elektronické lexikografické dílo a ještě jej nabídnout zdarma ke stažení ostatním lidem.

(Obrázek č. 3 [online]. [cit. 2015-04-29]. Dostupné z: www.ponec.net/peki/index_cs.htm)

4. 3. 2 Freeware aplikace pro tvorbu slovníkových databází

V případě, že lexikograf skutečně nemá sebemenší znalost programovacích jazyků a chce svůj slovník prezentovat elektronicky, má jen velice omezené možnosti. Freeware program neboli program volně šiřitelný, jenž by umožňoval tvorbu slovníku na úrovni, která byla prezentována v předchozí kapitole, bohužel neexistuje. Existují

však určité aplikace pro výuku slovní zásoby, které lze podobným způsobem využít. Tyto programy mají velice jednoduché rozhraní, zadává se do nich pouze tvar výchozího a tvar cílového jazyka. Následně tyto programy uživatele zkouší v doplňování správných ekvivalentů. Lexikograf může využít tu část, kde se vkládají výrazy do databáze programu a tuto databázi následně využívat k prezentaci svých dat. Příkladem takového jednoduchého freeware programu je aplikace "Věty a slovíčka" dostupná na stránkách www.srazcyklistu.cz/vety.

Č	Cizí jazyk	Česky
1	Iron sights	Pevná mřížidla
2	Stock	Pažba
3	Foregrip	Předpažbí
4	Furniture	Pažbení
5		
6		
7		
8		
9		
10		
11		
12		
13		
14		
15		
16		
17		
18		
19		
20		
21		
22		
23		
24		
25		
26		
27		
28		
29		
30		

(Obrázek č. 4: uživatelské rozhraní programu Věty a slovíčka)

Obrovskou výhodou tohoto programu je uživatelská základna, které se tento program těší. V současné době uživatelé daného programu vytvořili 154 slovníčků a dali je k dispozici ke stažení v rámci programu. Mimo toho lze do programu stáhnout 10 anglických učebnic, mezi ně patří několik dílů "Maturita Solutions" a "Headway".

Dalším pozitivem je, že není třeba jej instalovat jako klasické větší programy, ale je možné ho přenášet na externích discích nebo posílat přes e-mail.

Online variantu nabízí stránka www.wordbot.cz. Zakládá se na stejném principu jako předcházející program, tedy je jejím cílem procvičování slovní zásoby. Uživatel má také v rámci této stránky možnost vytvářet vlastní ucelený seznam slov. Výhodou dané stránky je přístupnost v rámci sítě internet, je možné tedy svá data vkládat či prezentovat kdekoliv, kde je přístup k internetu a je k tomu zapotřebí pouze internetový prohlížeč.

V žádném ohledu nejsou tato řešení ideální a v případě veřejného vydání slovníku jsou přímo nevhodná. Cílem této podkapitoly bylo pouze zjistit, jaké možnosti má začínající lexikograf či student lingvistiky, který operuje s nulovým finančním rozpočtem, a přesto chce zpřístupnit data svého lexikografického zkoumání veřejně na internetové síti.

4. 4 Technické slovníky

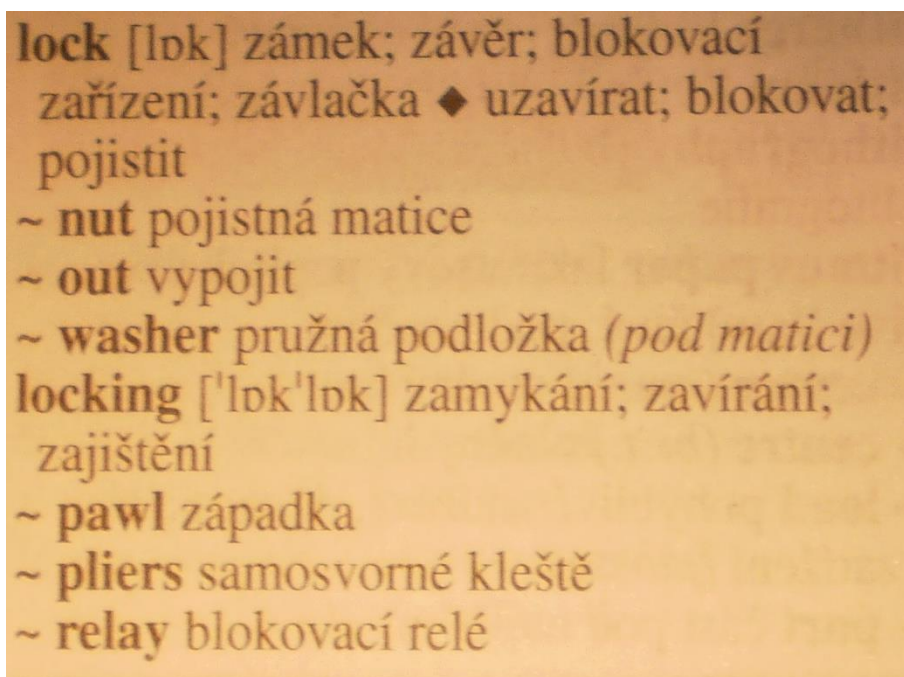
Technické slovníky se v zásadě dělí na dvě hlavní skupiny. Na jednojazyčné výkladové a překladové. V případě překladových technických slovníků se velice často můžeme setkat s jednosměrnými slovníky. Důvod je prostý, technické slovníky a jiné úzké terminologické slovníky jsou z velké části využívány spíše k překladu technické literatury, návodů atp. Obousměrné slovníky jsou samozřejmě také zastoupeny, ale jsou méně často a s užším rozsahem. Cílem technických slovníků je zachytávat nově se utvářející terminologii v oblasti strojírenství, sklářství, stavitelství, letectví a v neposlední řadě v oblasti počítačové techniky. Patří tedy do skupiny terminologických slovníků. V této podkapitole bych rád představil některé z technických slovníků dostupné na našem trhu, a to z hlediska jejich rozsahu, makrostruktury - řazení hesel, předmluva, hlavní stať a přílohy - a z hlediska mikrostruktury - grafické úpravy hesel. Tyto technické slovníky budou následně využity i v praktické části diplomové práce k ověřování a porovnávání překladů.

4. 4. 1 Česko-anglické/anglicko-české technické slovníky

Prvním technickým slovníkem je *Praktický technický slovník* nakladatelství Fraus. První vydání se objevilo na trhu roku 2007 a autorem slovníku byl Ing. Jiří Hynek, Ph.D. Slovník je ve formátu A6 a jedná se o obousměrný anglicko-český/česko-anglický slovník. Publikace v žádné svojí části neudává zdrojové texty, pouze zmínku o tom, že vychází ze slovníkové báze *multiBank* obsahující přes 2 milióny slovníkových jednotek ze 7 jazyků. Heslový rozsah činí 32 000 hesel a slovních spojení. Zařazená hesla jsou údajně nejpoužívanější v oblasti technické angličtiny a s nimi spojené kolokace. Autoři předpokládají u uživatele alespoň osvojené základy obecné angličtiny. Anglicko-česká část obsahuje transkripci výslovnosti, v rámci celého slovníku je pak uváděna gramatika, stylistické a geografické informace. Slovník je také doplněn o fotografie některých předmětů. Součástí je mimo jiné tzv. praktická příloha obsahující řecká písmena, čísla, měrné jednotky, matematické výrazy a symboly, symboly užívané na internetu, časté předpony, fráze používané v prezentacích či technické zkratky.

Druhým slovníkem je *Anglicko-český technický slovník* nakladatelství Sobotáles. Autory jsou Ing. Jiří Elman, Csc. a Ing. Václav Michalíček, CSc. K prvnímu vydání došlo v roce 1998. Jedná se o jednosměrný anglicko-český slovník ve formátu A5. V předmluvě je uvedeno, že výběr termínů byl založen na excerpici nejnovější knižní, časopisecké i firemní literatury a norem, ovšem konkrétní zdrojová literatura uvedená také není. Slovník obsahuje 120 000 hesel a spojení z oborů zaměřených na strojírenství, elektrotechniku, elektroniku, výpočetní techniku, jadernou fyziku, stavebnictví, architekturu, dopravu, polygrafii, potravinářský průmysl, sklářství, geologii, hornictví, hutnictví. Cílovou skupinou jsou pracovníci vědeckých, technických a ekonomických odvětví, kteří přicházejí do styku s anglicky psanou odbornou literaturou nebo anglicky mluvícími obchodními a pracovními partnery. Slovník je doplněn o 2 500 odborných zkratk. Příloha obsahuje bankovní měnové kódy, symboly metrického systému, britské a americké míry a hmotnosti s metrickým ekvivalentem, matematické značky s anglickým a českým popisem a řeckou abecedou. Anglická hesla jsou tištěna tučně a řazena abecedně. Základní heslo nebo první člen u slovních spojení je u dalších hesel nahrazen tildou. Mluvnická charakteristika slov je uváděna pouze u případů, kde autoři posoudili komplikace u českých mluvčích. Slovník rozlišuje rozdíly

v původu slov mezi americkou či britskou angličtinou. České ekvivalenty jsou řazeny v následujícím pořadí - podstatná jména, slovesa, přídavná jména, příslovce. Čárky mezi českými termíny oddělují výrazy sémanticky příbuzné nebo synonymní. Pro porovnání bohatosti termínů mezi slovníky jsem vybral slovo "locking". Následující obrázky jsou okopírované ze stránek výše zmíněných slovníků.

Obrázek č. 5 (Hynek, J. *Praktický technický slovník: anglicko-český, česko-anglický*.

Plzeň : Fraus. 2007, s. 124)

locking 1 zamykání 2 zabezpečení 3 blokování
 4 el. synchronizace (oscilátoru) 5 plast.
 zamknutí/uzavření formy 6 pojištění (ma-
 tice) 7 žel. závorník 8 hradicí zařízení
 ~ bar 1 závora 2 přád. tyč uzávěrky 3 tisk.
 sloupcová uzávěrka
 ~ box žel. závěrová skříň
 ~ catch západka, záskočka
 ~ course text. zajišťovací/zpevňovací řádek
 ~ crank žel. závorová klika
 ~ cross-tie žel. závěrný pražec
 ~ device 1 zámek (závěrné ústrojí) 2 blo-
 kovací/uzavírací zařízení 3 stavěcí ústroj
 4 žel. závorník
 ~ dog 1 západka 2 žel. závěrný článek
 ~ frame žel. stavědlo
 ~ frame for signal with point lock žel.
 stavědlo se závorníkem výměn
 ~ head závěrná hlava (nýtu)
 ~ hook žel. závěrný hák, hákový závěr (vý-
 měny)
 ~ mechanism žel. hradlové ústrojí
 ~ neck ring sklář. nabírací kroužek
 ~ nut průtužná/pojistná matice
 ~ of points žel. výměnový závěr
 ~ of switch blades žel. závěr jazyků ve
 výhybce
 ~ pawl západka
 ~ plate 1 závěrná deska 2 pojistná pod-
 ložka (matice)
 ~ plunger blokovací čep
 ~ position žel. zasunutá poloha
 ~ pulse synchronizační impuls
 ~ ratchet rohatka
 ~ relay el. blokovací relé
 ~ ring 1 těsnicí kroužek 2 žel. závorovací
 obrubník
 ~ screw 1 závěrný/pojistný/svírací šroub
 2 geod. ustanovka (hrubá)
 ~ sheet (table) žel. závěrová tabulka
 ~ signal 1 blokovací/synchronizační signál
 2 tlf. obsazovací tón
 ~ switch el. spínač se zámkem, zamykací
 spínač
 ~ -up uzavření; uzamčení
 ~ washer pojistná/pružná podložka
 ~ wedge klín zámku stojky

Obrázek č. 6 (Elman, J., Michalíček. V. *Anglicko-český technický slovník.*
English-czech technical dictionary. Praha : Sobotáles. 2003, s. 625)

Jak je patrné při porovnání obrázků č. 5 a 6, je *Anglicko-český technický slovník*
 nakladatelství Sobotáles mnohem bohatší na slovní spojení.

5. Zbraňová terminologie

5.1 Specifika zbraňové terminologie

Zbraňová terminologie je specifickou oblastí vycházející z velké části z terminologie strojírenství. Střelné zbraně nejsou ničím jiným než přenosnými stroji, jejichž vnitřní pohyb je zajištěn spalováním střelného prachu. Z tohoto důvodu zbraně využívají mnoho malých součástek včetně pák, šroubů, čepů atd. Protože se jedná o samostatné odvětví strojírenství s bohatou historií, došlo zde k utváření specifické slovní zásoby, slovních spojení či významů. S těmito specifickými atributy je možné se setkat nejen v literatuře, ale také v oblasti dokumentární a multimediální. Do styku s touto terminologií se člověk také dostane při vojenské službě ať už povinné, či dobrovolné, tak při pohybu v rámci střelecké komunity. Nezanedbatelnou důležitost má daná terminologie také ve sféře obchodní. Nákup a dovoz civilních a vojenských zbraní jsou lukrativní činnosti a Česká republika v Evropě patří ke státům s bohatou tradicí ve výrobě zbraní, ale i rozšířenou současnou produkcí. Další skupinou, která může tuto terminologii využívat, jsou studenti středních a vysokých škol. V rámci středních škol je v České republice otevřen obor "Puškař - 2369H01", nabízen na *Střední škole technické a ekonomické* v Brně (www.sstebrno.cz) a na *Střední škole Centrum odborné přípravy technické Uherský Brod* (www.copt.cz). V rámci vysokých škol lze studovat na *Fakultě vojenských technologií* Univerzity Obrany, kde je zřízena *katedra zbraní a munice*, která se zaměřuje na výuku z oblasti hlavních zbraní, munice a balistiky (www.unob.cz/fvt).

Při překladu zbraňové terminologie lze využít jeden důležitý charakteristický rys, který lexikografovi, případně studentovi, napomáhá. Tím rysem je fakt, že zbraně si své vlastnosti a technické řešení uchovávají, ať jsou popisovány v jakémkoli jazyce. Je tedy možné názvy odvozovat komparací encyklopedických údajů a nákresů. Uvedu názorný příklad: V anglické encyklopedii narazí čtenář na útočnou pušku AR-15, ta je specifická několika prvky. Jedním z nich je tzv. "forward assist". Během procesu překladu tohoto termínu je daná puška vyhledána v české zbraňové encyklopedii, která tyto specifické prvky musí pojmenovat nebo je popsat, protože jsou pro tento typ zbraně typické. České zdroje tento prvek překládají jako "doražeč závěru". Důležitým

požadavkem při překladu této oblasti je odborná znalost zbraní, jejich funkcí a schopnost jednotlivá technická řešení identifikovat pomocí nákresů. Takto úzká problematika tedy klade na autora lexikografického projektu odborné nároky v případě, že chce nalézat ekvivalenční jednotky mezi dvěma jazyky v této oblasti.

5. 2 Zdroje zbraňové terminologie

Zdroji odborné zbraňové terminologie se stávají různé literární texty popisující a vysvětlující typy a funkci zbraní. Nejpočetnější na knižním trhu jsou encyklopedie zbraní, ty se mohou zaměřovat na různá historická období, ale také na specifické skupiny zbraní. Jejich charakteristickou vlastností je, že informace o zbraních jsou doplňovány bohatou fotodokumentací. Jako příklad může posloužit publikace *The NRA Guide to Firearms Assembly*, která si klade za cíl seznámení americké veřejnosti s co možná největším počtem zbraní dostupných na americkém civilním trhu a informovat o funkci a základní údržbě. Za zmínku také stojí série knih *Automatic and Concealable Firearms Design*, která poskytuje návody pro domácí výrobu a úpravu zbraní. U českých publikací vyniká kniha *Hlavně zbraně a střelivo*, která byla napsána na *Fakultě strojního inženýrství Vysokého učení technického v Brně* pro potřeby výuky odborných předmětů. Každá společnost vyrábějící zbraně také vydává nemalé množství dokumentace o své produkci, ať v podobě reklamních materiálů pro veřejnost, tak i interních dokumentů. Vynikajícím zdrojem termínů a informací z oblasti zbraňové terminologie se stává samozřejmě internet, konkrétně různé kanály na www.youtube.com. Tato stránka nabízí záplavu informačních a instruktážních videí, je tedy nutné vybírat seriózní kanály nabízející konsistentní dokumentární kvalitu. Mezi takové bezpochyby patří kanály *Forgotten weapons*, jehož vlastníkem je Ian McCollum (www.youtube.com/ForgottenWeapons), a *Military Arms channel* - vlastníkem Tim Harmsen (www.youtube.com/Sturmgewehre). Většina videí na *Forgotten weapons* se odehrává v aukčních domech "James D. Julia" (www.jamesdjulia.com) a "Rock Island auction company" (www.rockislandauction.com), kde Ian McCollum prezentuje zbraně umístěné v aukcích. Tyto prezentace jsou doplněny komentáři historického vývoje dané zbraně a detailním rozbořením její funkce. *Military Arms channel* se zabývá rozbořením současných zbraní, které jsou k dispozici na americkém trhu. Tim Harmsen je bývalým

příslušníkem americké námořní pěchoty a v současné době vlastní obchod se zbraněmi ve státě Indiana. V rámci střelecké komunity se jedná o uznávanou osobnost.

III. PRAKTICKÁ ČÁST

1. Charakteristika slovníku

Výsledkem praktické části této práce bude slovník založený na definicích a informacích představených v části teoretické.

1. 1 Typizace a struktura

Jedná se o slovník dvoujazyčný, překladový a obousměrný, specificky o anglicko-český a česko-anglický slovník zaměřující se na specifickou výseč technické angličtiny - oblast zbraňové terminologie. Data jsou vydána jednak v tištěné podobě jako příloha této práce, jednak ve formě elektronické databáze.

Cílovou skupinou jsou specialisté studující literaturu zbraňové tematiky v anglickém jazyce, studenti technických oborů zaměřených na výrobu zbraní, vojáci z povolání plnící úkoly v rámci struktur NATO a zahraničních misí, členové střelecké komunity píšící odborné články založené na anglických zdrojových materiálech.

Termíny jsou čerpány z následující literatury. Jedná se o termíny, které přímo označují jednotlivé části zbraní, střeliva a nebo popisující funkci těchto částí. Tyto odborné názvy se z velké části vyskytují jako popisky nákresů a diagramů.

Anglické zdroje

1. Guns and how they work, Ian V. Hogg
2. The NRA Guide to Firearms Assembly, Bill Askins
3. Automatic and Concealable Firearms Design Book Volume I, II, III
4. Expedient Homemade Firearms: The 9mm Submachine Gun, Luty P. A.
5. Forgotten weapons (www.youtube.com/ForgottenWeapons), Ian McCollum
6. Military Arms channel (www.youtube.com/Sturmgewehre), Tim Harmsen

České zdroje

1. Hlavní zbraně a střelivo, Jankových R.
2. Ruční zbraně AČR, pplk. Ing. Lauber M., mjr. Ing. Motýl J., Matrtaj P.

3. Encyklopedie vojenských zbraní, Hartink A. E.
4. Zbraně bojovníků, Díez O.

Z hlediska makrostruktury budou hesla uspořádána abecedně dle jejich přirozeného slovosledu podle prvního slova. Podstatná jména jsou uváděna v prvním pádě a slovesa v infinitivu. Opakující se slova jsou nahrazována ~ (tilda – vlnovka). Synonymní překlady jednoho významu jsou odděleny čárkou. Má-li heslo významů více, jsou odděleny středníkem. V případě odlišných významů je překlad opatřen vysvětlivkou v závorkách. Hesla jsou uspořádána do tří sloupců - heslo, odborný překlad, překlad hesla podle obecného technického slovníku. Toho řazení je z důvodu poukázání na odlišné významy a možnost komparace obecné a odborné roviny. V rámci mikrostruktury nejsou uváděny další informace.

1. 1 Nalezené rozdíly mezi obecnou a odbornou rovinou

V této podkapitole budou uvedeny případy, kdy překlady v technickém slovníku nejsou v souladu se zbraňovou terminologií. K porovnání byly použity tyto technické slovníky: *Anglicko-český technický slovník* (Sobotáles 2003) a *Praktický technický slovník: anglicko-český, česko-anglický* (Fraus 2007). Nalezené rozdíly jsou následující:

Anglický termín	Český termín	Překlad dle obecného technického slovníku
backplate	krycí plech závěru	podkladní plech, výztužná deska
barrel	hlaveň	barel, sud
bolt	závěr, závorník	svorník, čep, šroub s maticí
~ head	hlava závěru, hlava závorníku	hlava šroubu
butt	pažba, ramenní opěrka, botka	styk, spojení, styková plocha, čelo, čelní plocha
buttplate	patka, botka	styková deska
case	nábojnice	skříň, bedna, kryt, obal, plášť

clip	nábojový rámeček, nábojový pásek	spona, svorka
cocking	nabíjení	spojování na zub
ejector	vyhazovač	proudové čerpadlo, vytlačovací/vyhazovací zařízení
~ rod	tyčka na vyrážení prázdných nábojnic	vyrážeč, vyhazovač
extractor	vytahovač	vyhazovač (součást palné zbraně), vyluhovač
follower	podavač	běžec
furniture	pažbení	nábytek, vybavení
grip	rukojeť	svěrák, čelist, svorka
lanyard	pojistná šňůra	lodní napínací lano
loading gate	nabíjecí klapka	dávkovací klapka
magazine	zásobník	sklad, kazeta, magazín, zásobník stroje
mount	montáž	opěra, podložka
receiver	pouzdro závěru	přijímač, sběrač
recoil	zpětný ráz	odrazit se, převinout
rifling	drážkování, vývrt	zdrsnění válců
safety	pojistka	bezpečnost, jistota
self-loading action	samonabíjecí systém	samonakládací
sight	mířidlo	zrak, pohled, dohled
slide	závěr pistole	kluzná plocha, saně, kluznice, šoupátko
stock	pažba	sklad, zásoba, inventář
striker	úderník	narážec, zapalovač
trunnion	hlava pouzdra závěru	radiální čep
zero	nastřelení	nulový bod, nastavit na nulu

Za zmínku stojí chybný překlad slova "extractor" v publikaci *Anglicko-český technický slovník* (Sobotáles 2003), který jej překládá jako vyhazovač a přímo udává, že se jedná o součást palné zbraně. "Extractor" nezajišťuje vyhození nábojnice, ale její vytažení z hlavně. Samotné vyhození zajišťuje součástka zvaná "ejector", která se tedy překládá jako vyhazovač.

V následujících případech došlo ke správnému nebo alespoň částečně správnému překladu:

Anglický termín	Český termín	Překlad dle obecného technického slovníku
adjustment dial	točítka nastavení mířidla, optiky	volící kotouč, číselnice
bayonet	bajonet, bodák	bajonet
belt-fed (firearm)	zbraň s podáváním z nábojového pásu	pásové podávání
bluing	brynýrování	modření, propouštění oceli na modro
bore	vývrt hlavně	vrt, vývrt, vrtání hlavně
bullet	kulka, střela	kulka, střela
calibre	ráže, kalibr	kalibr
cartridge	náboj	náboj, nálož, elektrická pojistková patrona
catastrophic failure	katastrofická závada vedoucí k nefunkčnosti zbraně	náhlá porucha
cylinder	bubínek, otočný válec	válec, buben
dust cover	prachový kryt, protiprašný kryt	prachovka, protiprašný kryt
eyepiece	očnice, okulár	očnice, okulár
failure	porucha, závada	porucha, závada
feed	podávání	podávání, zásobování, napájení
~ mechanism	podávací mechanismus	podávací ústrojí, napájecí ústrojí
flash	záblesk, plamen	vzplanutí, záblesk
gas	plyn	plyn
guide rod	vodící tyč	vodící tyč, vodítko
hammer	kladívko, kohout	kladivo
heat shield	tepelný štít	tepelný štít
marking	ražení, značení	značení
muzzle	ústí hlavně	hubice, ústí trubky, výtokový otvor
oiler	maznice	maznice
operating rod	ovládací táhlo spojené s pístem	ovládací táhlo
parkerized finish	parkerizovaný povrch, fosfátovaný povrch	parkerizovaný povrch
silencer	tlumič zvuku, tlumič hluku	tlumič hluku, tlumič zvuku, tlumič výfuku

sling	popruh, ponosový řemen	popruh, řemen
takedown	rozborka	rozebírat, demontovat
trigger	spoušť	spoušť, spouštěč

1. 2 Celkové vyhodnocení slovníku

V uvedených zdrojových materiálech bylo nalezeno 325 termínů, které jsem vyhodnotil jako termíny odborné z oblasti moderních střelných zbraní. Z toho 82 % termínů (265) nemá svůj ekvivalent v technickém slovníku, 9 % odborných názvů (30) je v technickém slovníku chybně přeloženo a 9 % termínů (30) je přeloženo správně nebo částečně správně.

1. 3 Elektronická podoba slovníku

Jako elektronické řešení pro tento slovník byla zvolena stránka www.wordbot.cz kam byl obsah slovníku vložen a je přístupný na adrese: www.wordbot.cz/dict-profil/3442. Data byla vkládána skrze vlastní profil a bylo umožněno veřejný náhled do jeho obsahu.

IV. Závěr

Tématem této diplomové práce bylo lexikografické zkoumání oblasti moderních střelných zbraní, munice a jejich příslušenství jakožto specifická výseč technické angličtiny. Zbraňovou terminologii zařazují do oblasti technické, protože střelné zbraně samotné jsou mechanické stroje a jako takové přejímají mnoho odborných názvů z této oblasti, avšak jak se pokusila tato práce poukázat, správný překlad této terminologie vyžaduje odborné znalosti a aktivní sledování vývoje v dané oblasti. Zájemce o studium zbraňové literatury v anglickém jazyce se nemůže opřít o standardní technický slovník, neboť jak jsem uvedl v poslední kapitole předkládaného textu, naprostá většina zde vybraných termínů se v technickém slovníku vůbec nenacházela, případně dochází oproti obecně technické rovině k významovému posunu daných termínů. Zbylé odborné názvy byly buď přeloženy chybně, nebo pouze částečně. Druhotným cílem této práce byla prezentace slovníku v elektronické podobě. Elektronické vydání lexikografické publikace považují za nezbytné s ohledem na současný vývoj digitalizace. Dané vydání také poskytuje možnost okamžité aktualizace či korektury, což je nezanedbatelný faktor, neboť jazyk je neustále se rozvíjející element lidské komunikace. Původním záměrem bylo vytvořit ve spolupráci se studentem Katedry informatiky Pedagogické fakulty Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích vlastní slovníkovou aplikaci a v ní pak korpus vyhledaných termínů v podobě elektronického slovníku zveřejnit. V průběhu práce ale student KIN od tématu práce na vlastní žádost odstoupil, proto jsem byl nucen upravit výslednou elektronickou podobu slovníku s ohledem na omezené možnosti bezplatného zveřejnění online a slovník umístil na stránku www.wordbot.cz. K pochopení celé problematiky jsem představil současný náhled na lexikografickou problematiku, zejména na typologii slovníků a jejich vnitřní stavbu.

Hlavní motivací pro napsání této práce byla chuť pracovat na problematice, ve které se odborně orientuji a kde mohu své znalosti sjednotit do ucelené literární práce. Cílem textu bylo též vytvořit prakticky použitelný, a tedy užitečný produkt. V tomto směru věřím, že nemusí zapadnout v depozitáři diplomových prací, ale najde své praktické využití u studentů příslušných oborů, členů zbraňové komunity či čtenářů

zbraňové literatury v anglickém jazyce. V tomto ohledu bych rád dále slovník rozšiřoval a zdokonaloval tak, jak budu nalézat nové a nové termíny i po napsání tohoto textu.

V. Použitá literatura

Odborná lexikologický a lexikografická

Palek, Bohumil, Základy obecné jazykovědy, Praha 1989.

Zdeňka Hladká - Olga Martinčová: Tradice a současnost české lexikografie. In: Маргарита Чернышева (ed.), Теория и история славянской лексикографии. Научные материалы к XIV съезду славистов. Москва 2008, с. 261-286.

Filipec, Josef – ČERMÁK, František, Česká lexikologie, Praha 1985.

Mališ, O., Machová, S. A kol. Současný český jazyk: lexikologie. Praha : Karolinum. 1999

Čermák. F., Blatná. R. Manuál lexikografie. Jinočany : H & H. 1995

Sekaninová, E. Dvojazyčná lexikografia v teórii a praxi. Bratislava : Veda. 1993

Prokop, I. Odborná terminologie z hlediska lexikografické problematiky. Praha : Úřad pro normalizaci a měření. 1972

Landau, S. I. Dictionaries: The Art and Craft of Lexicography 2nd edition. Cambridge : Cambridge University Press. 2001

Svensén, B. A Handbook of Lexicography: the Theory and Practice of Dictionary-Making. Cambridge : Cambridge University Press. 2009

Atkins, S.B.T., Rundell, M. The Oxford Guide to Practical Lexicography. Oxford : Oxford University Press. 2008

Zbiral, D. Počítačové slovníky [online]. [cit. 2015-04-29]. Dostupné z: < <http://www.david-zbiral.cz/EI-slovníky-plnaverze.htm>>.

Levý, J. Umění překladu. Praha: Panorama 1983

Technické slovníky:

Hynek, J. Fraus praktický technický slovník : anglicko-český, česko-anglický. Plzeň : Fraus. 2007

Elman, J., Michalíček. V. Anglicko-český technický slovník. English-czech technical dictionary. Praha : Sobotáles. 2003

Odborná literatura:

Ian V. Hogg, Guns and how they work, ISBN 0-89696-023-4, New York: Everest house publishers 1979.

Bill Askins, The NRA Guide to Firearms Assembly, ISBN 0-935998-32-2 / ISBN 0-935998-33-0, The National Rifle Association of America 1980.

Editors of Paladin Press Books, Automatic and Concealable Firearms Design Book Volume I, ISBN 0-87364-165-5 Boulder, Colorado: Paladin press 1979.

Editors of Paladin Press Books, Automatic and Concealable Firearms Design Book Volume II, ISBN 0-87364-177-9, Boulder, Colorado: Paladin press 1979.

Editors of Paladin Press Books, Automatic and Concealable Firearms Design Book Volume III, ISBN 0-87364-244-4, Boulder, Colorado: Paladin press 1982.

Luty P. A., Expedient Homemade Firearms: The 9mm Submachine Gun, ISBN 0-87364-983-4, Boulder, Colorado: Paladin press 1998.

Jankových R., Hlavnové zbraně a střelivo, ISBN 978-80-260-2384-5, Vysoké učení technické v Brně 2012.

pplk. Ing. Lauber M., mjr. Ing. Motýl J., Matrtaj P., Ruční zbraně AČR, ISBN 978-80-7278-388-5, Ministerstvo Obrany České republiky AVIS 2007.

Hartink. A. E., Encyklopedie vojenských zbraní, ISBN 80-7234-123-5, Rebo 1999

Díez. O., Zbraně bojovníků, ISBN 978-80-206-0721-8, Naše vojsko 2004

VI. Přílohy

Příloha č. 1

Anglicko-český terminologický slovník z oblasti moderních střelných zbraní, munice a jejich příslušenství.

Anglický termín	Český termín	Překlad dle technického slovníku
accessory rail	lišta pro doplňky	n/a
adjustment dial	točítka nastavení mířidla, optiky	volící kotouč, číselnice
adjustable sights	nastavitelná mířidla, štelovatelná mířidla	n/a
ambidextrous	obouruký	n/a
~ controls	oboustranné ovládání	n/a
~ fire-selector	oboustranný volič režimu střelby	n/a
~ safety	oboustranná pojistka	n/a
ammunition belt	nábojový pás	n/a
aperture sight	dioptrické mířidlo	n/a
assault rifle	útočná puška	n/a
automatic fire	automatická střelba, samočinná střelba	n/a
auxillary trigger	druhotná spoušť	n/a
backplate	krycí plech závěru	podkladní plech, výztužná deska
barrel	hlaveň	barel, sud
~ assembly	hlavňové ústrojí	n/a
~ bedding	uložení hlavně	n/a
~ bracket	objímka zámku hlavně	n/a
~ bushing	hlavňová objímka	n/a
~ jacket	tělo hlavně, vnější část hlavně	n/a
~ nut	matice upevňující hlaveň	n/a
~ shroud	tepelný štít hlavně	n/a
~ socket	lůžko hlavně	n/a
bayonet	bajonet, bodák	bajonet
~ lug	úchyt bodáku	n/a
~ mount	montáž bodáku	n/a
beaver tail	bobří ocas	n/a
belt-fed (firearm)	zbraň s podáváním z nábojového pásu	pásové podávání
bent bolt handle	zakřivená páka závěru	n/a
bipod	dvojnožka	n/a
bird shot	hromadná broková střela s malými broky	n/a
blued finish	brynýrovaný povrch	n/a
bluing	brynýrování	modření, propouštění oceli na modro
bolt	závěr, závorník	svorník, čep, šroub s maticí
~ carrier	nosič závěru, nosič závorníku	n/a
~ handle	páka závěru	n/a

~ head	hlava závěru, hlava závorníku	hlava šroubu
~ -action	závěr otočný odsuvný	n/a
~ -hold open	záchyt závěru v otevřené poloze	n/a
~ -release	vypouštěč závěru	n/a
bore	vývrt hlavně	vrt, vývrt, vrtání hlavně
box magazine	krabicový zásobník	n/a
break-open action	zlamovací mechanismus	n/a
breech	závěr	n/a
buck shot	hromadná broková střela s velkými broky	n/a
bull barrel	těžká hlaveň	n/a
bullet	kulka, střela	kulka, střela
burst fire	střelba dávkou	n/a
butt	pažba, ramenní opěrka, botka	styk, spojení, styková plocha, čelo, čelní plocha
buttplate	patka, botka	styková deska
buttstock	pažba, ramenní opěrka	n/a
calibre	ráže, kalibr	kalibr
carbine	karabina	n/a
carry handle	ponosová rukojeť	n/a
cartridge	náboj	náboj, nálož, elektrická pojistková patrona
case	nábojnice	skříň, bedna, kryt, obal, plášť
~ deflector	odrážeč prázdných nábojnic	n/a
catastrophic failure	katastrofická závada vedoucí k nefunkčnosti zbraně	náhlá porucha
centerfire	náboj se středovým zápalem	n/a
cleaning rod	vytěrák	n/a
clip	nábojový rámeček, nábojový pásek	spona, svorka
closed-bolt action	mechanismus uzamčeného závěru	n/a
cocked and locked	nabito a zajištěno	n/a
cocking	nabíjení	spojování na zub
~ handle	nabíjecí páka, napínací páka	n/a
~ indicator	výstražník napnutého bicího ústrojí	n/a
~mechanism	bicí mechanismus	n/a
~ nob	nabíjecí hmatník	n/a
cold hammer forged barrel	hlaveň kována za studena	n/a
collapsible stock	zásuvná pažba	n/a
conical flashhider	kuželovitý tlumič plamene	n/a
cooling slot	větrací otvor	n/a
cross bolt safety	příčný čep fungující jako pojistka	n/a
cylinder	bubínek, otočný válec	válec, buben
decocker	vypouštěč kohoutu, vypouštěč kladívka	n/a
delayed blowback	brzdění neuzamčený závěr	n/a

delayed roller lock	uzamčení brzděné válečky	n/a
delinker	rozpojovač nábojového pásu	n/a
delta ring	převlečná matice hlavně zbraní AR15	n/a
detachable magazine	odnímatelný zásobník	n/a
diopter sight	dioptrické mířidlo	n/a
direct impingement system	systém přímého působení plynů na závěr	n/a
direct thread suppressor	tlumič šroubovaný přímo na ústí	n/a
disconnecter	přerušovač	n/a
disintegrating belt	rozkládací nábojový pás	n/a
dissassembly	rozborka	n/a
~ lever	páka rozborky	n/a
~ pin	čep rozborky	n/a
double-action	dvojčinná spoušť	n/a
~ only	výhradně dvojčinná spoušť	n/a
double-barrel	dvojka	n/a
double-column magazine	dvouřadý zásobník	n/a
double-stack magazine	dvouřadý zásobník	n/a
drum magazine	bubnový zásobník	n/a
dust cover	prachový kryt, protiprašný kryt	prachovka, protiprašný kryt
ejection port	výhozné okénko	n/a
ejector	vyhazovač	proudové čerpadlo, vytlačovací / vyhazovací zařízení
~ mechanism	vyhazovací ústrojí	n/a
~ rod	tyčka na vyrážení prázdných nábojnic	vyrážeč, vyhazovač
extractor	vytahovač	vyhazovač (součást palné zbraně), vyluhovač
~ head	hlava vytahovače	n/a
~ mechanism	vytahovací ústrojí	n/a
eye relief	optimální vzdálenost oka od mířidla	n/a
eyepiece	očnice, okulár	očnice, okulár
failure	porucha, závada	porucha, závada
~ to eject	porucha vyhození	n/a
~ to extract	porucha vytažení	n/a
~ to feed	porucha podání	n/a
feed	podávání	podávání, zásobování, napájení
~ lips	ústí zásobníku, rozhrdlení zásobníku	n/a
~ mechanism	podávací mechanismus	podávací ústrojí, napájecí ústrojí
~ ramp	podávací skluzavka	n/a
~ spring	pružina podavače	n/a
~ strip	podávací rámeček	n/a

fire selector	volič režimu střelby	n/a
firing pin	úderník	n/a
fixed barrel	pevná hlaveň	n/a
fixed sights	nenastavitelná mířidla	n/a
fixed stock	pevná pažba	n/a
flash	záblesk, plamen	vzplanutí, záblesk
~ cone	tlumič výšlehu plamene	n/a
~ guard	tlumič výšlehu plamene	n/a
~ hider	tlumič výšlehu plamene	n/a
~ suppressor	tlumič výšlehu plamene	n/a
fluted barell	kanelovaná hlaveň	n/a
folding stock	sklápěcí pažba	n/a
follower	podavač	běžec
foregrip	předpažbí	n/a
forward assist	dorážec závěru	n/a
frame safety	pojistka umístěná na rámu pistole	n/a
free-floating barrel	volně uložená hlaveň	n/a
front sight	přední mířidlo	n/a
furniture	pažbení	nábytek, vybavení
gas	plyn	plyn
~ block	plynový nástavec	n/a
~ piston	plynový píst	n/a
~ port	plynový kanálek	n/a
~ tube	plynová trubice	n/a
~-operation	princip odběru prachových plynů z hlavně	n/a
grip	rukojeť	svěrák, čelist, svorka
~ safety	dlaňová pojistka	n/a
grooved rifling	drážkovaný vývrt	n/a
guide rod	vodící tyč	vodící tyč, vodítko
hammer	kladívko, kohout	kladivo
~ drop safety	vypouštěč kladívka kombinovaný s pojistkou	n/a
~ spring	pružina kohoutu	n/a
handguard	předpažbí	n/a
heat shield	tepelný štít	tepelný štít
heavy barrel	těžká hlaveň	n/a
heavy machine gun	těžký kulomet	n/a
chamber	komora	n/a
charging handle	natahovací páka, napínací páka	n/a
charging knob	natahovací hmatník	n/a
cheek	líc	n/a
~ pad	lícnice	n/a

~ rest	lícnice	n/a
~ riser	zvýšená lícnice	n/a
~ weld	přilícení	n/a
choke	zahrdlení	n/a
chrome-lined bore	chromovaný vývrt	n/a
in battery	uzavřený / uzamčený závěr	n/a
integral magazine	vnitřní nábojová schránka	n/a
integrated suppressor	vestavěný tlumič	n/a
internal magazine	vnitřní nábojová schránka	n/a
iron sights	pevná mířidla	n/a
lanyard	pojistná šňůra	lodní napínací lano
~ ring	očko pojistné šňůry	n/a
lever-action	pákový opakovací mechanismus	n/a
light machine gun	lehký kulomet	n/a
linker	spojovač nábojů do pásu	n/a
loaded chamber	komora nabitá nábojem	n/a
~ indicator	výstražník nabité komory	n/a
loading gate	nabíjecí klapka	dávkovací klapka
locking block	kulisa uzamčení závěru, vačka uzamčení závěru, uzamykací závora	n/a
locking lugs	uzamykací ozuby, uzamykací žebra	n/a
locking recess	uzamykací vybrání	n/a
locking shoulder	uzamykací vybrání	n/a
long stroke piston	píst s dlouhým pohybem	n/a
lower handguard	podpažbí	n/a
lower receiver	dolní část pouzdra závěru	n/a
magazine	zásobník	sklad, kazeta, magazín, zásobník stroje
~ catch	záchyt zásobníku	n/a
~ disconnect	zásobníková pojistka	n/a
~ floorplate	patka zásobníku	n/a
~ heel catch	vypouštěč zásobníku na patě rukojeti	n/a
~ release	vypouštěč zásobníku	n/a
~ well	zásobníková šachta	n/a
machine gun	kulomet	n/a
machine pistol	pistole s režimem automatické střelby	n/a
marking	ražení, značení	značení
match-grade barrel	terčová hlaveň, přesná hlaveň	n/a
milled receiver	obráběné pouzdro závěru	n/a
monopod	jednožka	n/a
mount	montáž	opěra, podložka
muzzle	ústí hlavně	hubice, ústí trubky, výtokový otvor

~ brake	ústová brzda	n/a
~ climb	zdvih ústí po výstřelu	n/a
~ flash	plamen ústí hlavně	n/a
~ shroud	krytka ústí hlavně	n/a
~ velocity	ústová rychlost	n/a
non-reciprocating handle	nabíjecí páka nepohybující se společně se závěrem	n/a
oiler	maznice	maznice
open sight	otevřené mířidlo	n/a
open-bolt action	neuzamčený závěr, dynamický závěr	n/a
operating rod	ovládací táhlo spojené s pístem	ovládací táhlo
out of battery	nedovřený závěr	n/a
parkerized finish	parkerizovaný povrch, fosfátovaný povrch	parkerizovaný povrch
pencil barrel	tenká hlaveň, lehká hlaveň	n/a
pistol	pistole	n/a
~ frame	rám pistole	n/a
~ grip	pistolová rukojeť	n/a
polygonal rifling	polygonální vývrt	n/a
pump-action	system nabíjený posunem předpažbí, pumovací nabíjení	n/a
push-type trigger	tlačítková spoušť	n/a
quad-column magazine	čtyřřadý zásobník	n/a
quick-attach suppressor	rychloupínací tlumič	n/a
rate of fire	kadence	n/a
rear sight	zádní mířidlo, hledí	n/a
reassembly	sborka	n/a
receiver	pouzdro závěru	přijímač, sběrač
~ cover	kryt závěru	n/a
~ recesses	vybrání v pouzdru závěru	n/a
reciprocating handle	nabíjecí páka pohybující se společně se závěrem	n/a
recoil	zpětný ráz	odrazit se, převinout
~ compensator	kompenzátor zdvihu	n/a
~ mechanism	vratný mechanismus	n/a
~ spring	vratná pružina	n/a
recoilless weapon	bezzákluzová zbraň	n/a
return spring	vratná pružina	n/a
revolver	revolver	n/a
rifle	puška	n/a
rifling	drážkování, vývrt	zdrsnění válců
~ lead	stoupání drážek vývrtu	n/a
rimmed case	nábojnice s okrajovým zápalem	n/a
rotary magazine	rotační zásobník	n/a

rotating barrel assembly	rotační svazek hlavní	n/a
rotating bolt	otočný závěr, otočný závorník	n/a
round hammer	zakulacený kohout, kulatý kohout	n/a
safety	pojistka	bezpečnost, jistota
~ lever	páčka pojistky	n/a
~ mechanism	pojistný mechanismus	n/a
~ selector	volič pojistky	n/a
sawed-off shotgun	upilovaná brokovnice	n/a
sear	spoušťová páka	n/a
~ pin	čep spoušťové páky	n/a
~ spring	pružina spoušťové páky	n/a
self-loading action	samonabíjecí systém	samonakládací
semi-automatic fire	poloautomatická střelba	n/a
short stroke piston	píst s krátkým pohybem	n/a
shoulder stock	ramenní opěrka, pažba	n/a
shrouded hammer	skryté kladívko	n/a
side folding stock	pažba sklopná do strany	n/a
sight	mířidlo	zrak, pohled, dohled
~ base	nosič mířidla, základna hledí	n/a
~ bead	perličková muška	n/a
~ ears	krytky mušky	n/a
~ notch	výřez v hledí	n/a
~ picture	průhled skrz mířidla	n/a
~ post	muška	n/a
~ radius	rozteč mířidel	n/a
~ slider	posuvník hledí, stavítko hledí, jezdec hledí	n/a
silencer	tlumič zvuku, tlumič hluku	tlumič hluku, tlumič zvuku, tlumič výfuku
~ casing	tělo tlumiče	n/a
single-action	jednočinná spoušť	n/a
single-column magazine	jednořadý zásobník	n/a
single-shot firearm	jednoranná zbraň	n/a
single-stack magazine	Jednořadý zásobník	n/a
skeleton stock	rámová pažba	n/a
slide	závěr pistole	kluzná plocha, saně, kluznice, šoupátko
~ assembly	soustava závěru pistole	n/a

~ safety	pojistka umístěna na závěru pistole	n/a
~ serrations	úchopové drážky závěru pistole	n/a
~ stop	záchyť závěru pistole	n/a
~ stop lever	záchytná páka závěru pistole	n/a
sling	popruh, ponosový řemen	popruh, řemen
~ swivel	poutko popruhu	n/a
slug shot	jednotná střela pro brokovnici	n/a
smoothbore barrel	hlaveň s hladkým vývrtem	n/a
sniper rifle	odstřelovačská puška	n/a
sound suppressor	tlumič hluku výstřelu	n/a
spent case	vystřelená nábojnice	n/a
spur hammer	kohout s ostruhou, ostruhový kohout	n/a
stamped receiver	pouzdro závěru vyrobené z lisovaného plechu	n/a
stock	pažba	sklad, zásoba, inventář
~ hinge	pant pažby	n/a
~ screw	šroub upevňující pažbu	n/a
straight-blowback system	system dynamického závěru	n/a
straight-pull bolt	přímotažný závěr	n/a
striker	úderník	narážec, zapalovač
~ -fire action	system přímoběžného úderníku	n/a
stripper clip	nábojový rámeček, nábojový pásek	n/a
sub-compact pistol	pistole ve velikosti sub-kompakt	n/a
sub-machine gun	samopal	n/a
suppressor	tlumič	n/a
~ wrap	látkový přebal tlumiče	n/a
takedown	rozborka	rozebírat, demontovat
~ lever	páka rozborky	n/a
~ pin	čep rozborky	n/a
thread protector	kryt závitu hlavě	n/a
thumb safety	pojistka ovládána palcem	n/a
thumbhole stock	pažba s otvorem pro palec	n/a
tilting barrel	snižující se hlaveň	n/a
tilting bolt	snižující se závorník, snižující se závěr	n/a
top cover	kryt závěru	n/a
trigger	spoušť	spoušť, spouštěč
~ bar	spoušťové táhlo	n/a
~ guard	lučik	n/a
~ housing	pouzdro spušťaďla, pouzdro spušťového mechanismu	n/a
~ mechanism	spušťaďlo, spušťový mechanismus	n/a
~ pin	čep spouště	n/a

~ pull	odpor spouště	n/a
~ spring	pružina spouště	n/a
tripod	trojnožka	n/a
trunnion	hlava pouzdra závěru	radiální čep
tube magazine	trubicový zásobník	n/a
tubular magazine	trubicový zásobník	n/a
twist rate	stoupání drážek vývrtu	n/a
underfolding stock	pažba sklápějící se pod tělo	n/a
underslung grenade launcher	podvěsný granátomet	n/a
upper handguard	nadpažbí	n/a
upper receiver	horní část pouzdra závěru	n/a
waffle magazine	vaflový zásobník	n/a
wire stock	drátová pažba	n/a
zero	nastřelení	nulový bod, nastavit na nulu
zeroed firearm	nastřelená zbraň	n/a
zeroing	nástřel	nulování

Příloha č. 2

Česko-anglický terminologický slovník z oblasti moderních střelných zbraní, munice a jejich příslušenství.

Anglický termín	Český termín
automatická střelba, samočinná střelba	automatic fire
bezzákluzová zbraň	recoilless weapon
bicí mechanismus	cocking mechanism
bobří ocas	beaver tail
bodák, bajonet	bayonet
brynýrování	bluing
brynýrovaný povrch	blued finish
brzděný neuzamčený závěr	delayed blowback
bubínek, otočný válec	cylinder
čep rozborky	dissassembly, takedown pin
~ spouště	trigger pin
~ spoušťové páky	sear pin
čtyřřadý zásobník	quad-column magazine
dioptrické mířidlo	aperture sight, diopter sight
dlaňová pojistka	grip safety
dolní část pouzdra závěru	lower receiver
dorážec závěru	forward assist
drátová pažba	wire stock
drážkování, vývrt	rifling, grooved rifling
druhotná spoušť	auxillary trigger
dubnový zásobník	drum magazine
dvočinná spoušť	double-action
dvojka	double-barrel
dvojnožka	bipod
dvouřadý zásobník	double-stack magazine
hlava pouzdra závěru	trunnion
~ vytahovače	extractor head
~ závorníku, hlava závěru	bolt head
hlaveň	barrel
~ kována za studena	cold hammer forged barrel
~ s hladkým vývrtem	smoothbore barrel
hlavňová objímka	barrel bushing
hlavňové ústrojí	barrel assembly
horní část pouzdra závěru	upper receiver
hromadná broková střela s malými broky	bird shot
hromadná broková střela s velkými broky	buck shot
chromovaný vývrt	chrome-lined bore
jednočinná spoušť	single-action
jednoranná zbraň	single-shot firearm
jednořadý zásobník	single-column magazine

jednotná střela pro brokovnici	slug shot
jednožka	monopod
kadence	rate of fire
kanelovaná hlaveň	fluted barrel
karabina	carbine
katastrofická závada vedoucí k nefunkčnosti zbraně	catastrophic failure
kladívko, kohout	hammer
kohout s ostruhou, ostruhový kohout	spur hammer
komora	chamber
~ nabitá nábojem	loaded chamber
kompensátor zdvíhu	recoil compensator
krabicový zásobník	box magazine
krycí plech závěru	backplate
kryt závěru	receiver cover
~ závitu hlavně	thread protector
krytka ústí hlavně	muzzle shroud
krytky mušky	sight ears
kulisa uzamčení závěru, uzamykací závora	locking block
kulka, střela	bullet
kulomet	machine gun
kuželovitý tlumič plamene	conical flashhider
látkový přebal tlumiče	suppressor wrap
lehký kulomet	light machinegun
líc	cheek
lícnice	cheek pad
lícnice	cheek rest
lišta pro doplňky	accessory rail
lučík	trigger guard
lůžko hlavně	barrel socket
matice upevňující hlaveň	barrel nut
maznice	oiler
mechanismus uzamčeného závěru	closed-bolt action
mířidlo	sight
montáž	mount
~ bodáku	bayonet mount
muška	sight post
nabíjecí hmatník	cocking nob
~ klapka	loading gate
~ páka nepohybující se společně se závěrem	non-reciprocating handle
~ páka pohybující se společně se závěrem	reciprocating handle
~ páka, napínací páka	cocking handle
nabíjení	cocking
nabito a zajištěno	cocked and locked
náboj	cartridge
~ se středovým zápalem	centerfire
nábojnice	case

nábojnice s okrajovým zápalem	rimmed case
nábojový pás	ammunition belt
~ rámeček, nábojový pásek	clip
~ rámeček, nábojový pásek	stripper clip
nadpažbí	upper handguard
nastavitelná mířidla, štelovatelná mířidla	adjustable sights
nástřel	zeroing
nastřelená zbraň	zeroed firearm
nastřelení	zero
natahovací hmatník	charging knob
~ páka, napínací páka	charging handle
nedovřený závěr	out of battery
nenastavitelná mířidla	fixed sights
neuzamčený závěr, dynamický závěr	open-bolt action
nosič mířidla, základna hledí	sight base
nosič závěru, nosič závorníku	bolt carrier
objímka zámku hlavně	barrel bracket
obouruký	ambidextrous
oboustranná pojistka	ambidextrous safety
oboustranné ovládání	ambidextrous controls
oboustranný volič režimu střelby	ambidextrous fire-selector
obráběné pouzdro závěru	milled receiver
očko pojistné šňůry	lanyard ring
očnice, okulár	eyepiece
odnímatelný zásobník	detachable magazine
odpor spouště	trigger pull
odrážeč prázdných nábojnic	case deflector
odstřelovačská puška	sniper rifle
optimální vzdálenost oka od mířidla	eye relief
otevřené mířidlo	open sight
otočný závěr, otočný závorník	rotating bolt
ovládací táhlo spojené s pístem	operating rod
páčka pojistky	safety lever
páka rozborky	dissassembly lever
páka rozborky	takedown lever
páka závěru	bolt handle
pákový opakovací mechanismus	lever-action
pant pažby	stock hinge
parkerizovaný povrch, fosfátovaný povrch	parkerized finish
patka zásobníku	magazine floorplate
patka, botka	butt plate
pažba	stock
~ s otvorem pro palec	thumbhole stock
~ sklápějící se pod tělo	underfolding stock
~ sklopná do strany	side folding stock
pažba, ramenní opěrka	buttstock, butt

pažbení	furniture
perličková muška	sight bead
pevná hlaveň	fixed barrel
~ mířidla	iron sights
~ pažba	fixed stock
píst s dlouhým pohybem	long stroke piston
píst s krátkým pohybem	short stroke piston
pistole	pistol
~ s režimem automatické střelby	machine pistol
~ ve velikosti sub-kompakt	sub-compact pistol
pistolová rukojeť	pistol grip
plamen ústí hlavně	muzzle flash
plyn	gas
plynová trubice	gas tube
plynový kanálek	gas port
~ nástavec	gas block
~ píst	gas piston
podávací mechanismus	feed mechanism
~ rámeček	feed strip
~ skluzavka	feed ramp
podavač	follower
podávání	feed
podpažbí	lower handguard
podvěsný granátomet	underslung grenade launcher
pojistka	safety
~ ovládána palcem	thumb safety
~ umístěná na rámu pistole	frame safety
~ umístěna na závěru pistole	slide safety
pojistná šňůra	lanyard
pojistný mechanismus	safety mechanism
poloautomatická střelba	semi-automatic fire
polygonální vývrt	polygonal rifling
ponosová rukojeť	carry handle
popruh, ponosový řemen	sling
porucha podání	failure to feed
~ vyhození	failure to eject
~ vytažení	failure to extract
porucha, závada	failure
posuvník hledí, stavítko hledí, jezdec hledí	sight slider
poutko popruhu	sling swivel
pouzdro spušťadla, pouzdro spoušťového mechanismu	trigger housing
pouzdro závěru	receiver
~ vyrobené z lisovaného plechu	stamped receiver
prachový kryt, protiprašný kryt	dust cover
princip odběru prachových plynů z hlavně	gas-operation
průhled skrz mířidla	sight picture

pružina kohoutu	hammer spring
pružina podavače	feed spring
pružina spouště	trigger spring
pružina spoušťové páky	sear spring
přední mířidlo	front sight
předpažbí	foregrip, handguard
přerušovač	disconnecter
převlečná matice hlavně zbraní AR15	delta ring
příčný čep fungující jako pojistka	cross bolt safety
přilícení	cheek weld
přímotažný závěr	straight-pull bolt
puška	rifle
rám pistole	pistol frame
ramenní opěrka, pažba	shoulder stock
rámová pažba	skeleton stock
ráže, kalibr	calibre
ražení, značení	marking
revolver	revolver
rotační svazek hlavní	rotating barrel assembly
rotační zásobník	rotary magazine
rozborka	dissassembly, takedown
rozkládací nábojový pás	disintegrating belt
rozpojovač nábojového pásu	delinker
rozteč mířidel	sight radius
rukojeť	grip
rychloupínací tlumič	quick-attach suppresor
samonabíjecí systém	self-loading action
samopal	sub-machine gun
sborka	reassembly
sklápěcí pažba	folding stock
skryté kladívko	shrouded hammer
snižující se hlaveň	tilting barrel
snižující se závorník, snižující se závěr	tilting bolt
soustava závěru pistole	slide assembly
spojovač nábojů do pásu	linker
spoušť	trigger
spoušťová páka	sear
spoušťové táhlo	trigger bar
spuštěadlo, spoušťový mechanismus	trigger mechanism
stoupání drážek vývrtu	rifling lead
stoupání drážek vývrtu	twist rate
střelba dávkou	burst fire
systém dynamického závěru	straight-blowback system
systém nabíjený posunem předpažbí, pumpovací nabíjení	pump-action
systém přímého působení plynů na závěr	direct impigment system
systém přímoběžného úderníku	striker-fire action

šroub upevňující pažbu	stock screw
tělo hlavně	barrel jacket
tělo tlumiče	silencer casing
tenká hlaveň	pencil barrel
tepelný štít	heat shield
tepelný štít hlavně	barrel shroud
terčová hlaveň, přesná hlaveň	match-grade barrel
těžká hlaveň	bull barrel, heavy barrel
těžký kulomet	heavy machine gun
tlačítková spoušť	push-type trigger
tlumič	suppressor
~ hluku výstřelu	sound suppressor
~ šroubovaný přímo na ústí	direct thread suppressor
~ výšlehu plamene	flash hider, flash suppressor
~ zvuku	silencer
točítka nastavení mířidla, optiky	adjustment dial
trojnožka	tripod
trubicový zásobník	tubular magazine
tyčka na vyrážení prázdných nábojnic	ejector rod
úderník	firing pin, striker
úchopové drážky závěru pistole	slide serrations
úchyt bodáku	bayonet lug
uložení hlavně	barrel bedding
upilovaná brokovnice	sawed-off shotgun
ústí hlavně	muzzle
ústí zásobníku	feed lips
ústřevní brzda	muzzle brake
ústřevní rychlost	muzzle velocity
útočná puška	assault rifle
uzamčení brzděné válečky	delayed roller lock
uzamykací ozuby, uzamykací žebra	locking lugs
~ vybrání	locking recess
~ vybrání	locking shoulder
uzavřený / uzamčený závěr	in battery
vaflový zásobník	waffle magazine
vestavěný tlumič	integrated suppressor
větrací otvor	cooling slot
vnitřní nábojová schránka	integral, internal magazine
vodící tyč	guide rod
volič pojistky	safety selector
~ režimu střelby	fire selector
volně uložená hlaveň	free-floating barrel
vratná pružina	recoil, return spring
vratný mechanismus	recoil mechanism
vybrání v pouzdrů závěru	receiver recesses
vyhazovací ústrojí	ejector mechanism

vyhazovač	ejector
výhozné okénko	ejection port
výhradně dvojčinná spoušť	double-action only
vypouštěč kladívka kombinovaný s pojistkou	hammer drop safety
vypouštěč kohoutu, vypouštěč kladívka	decocker
~ zásobníku	magazine release
~ zásobníku na patě rukojeti	magazine heel catch
~ závěru	bolt-release
výřez v hledí	sight notch
výstražník nabité komory	loaded chamber indicator
~ napnutého bicího ústrojí	cocking indicator
vystřelená nábojnice	spent case
vytahovací ústrojí	extractor mechanism
vytahovač	extractor
vytěrák	cleaning rod
vývrt hlavně	bore
záblesk, plamen	flash
zádní mířidlo, hledí	rear sight
zahrdlení	choke
záchyt zásobníku	magazine catch
~t závěru pistole	slide stop
~ závěru v otevřené poloze	bolt-hold open
záchytná páka závěru pistole	slide stop lever
zakřivená páka závěru	bent bolt handle
zakulacený kohout, kulatý kohout	round hammer
zásobník	magazine
zásobníková pojistka	magazine disconnect
zásobníková šachta	magazine well
zásuvná pažba	collapsible stock
závěr	breech
~ otočný odsuvný	bolt-action
~ pistole	slide
závěr, závorník	bolt
zbraň s podáváním z nábojového pásu	belt-fed (firearm)
zdvih ústí po výstřelu	muzzle climb
zlamovací mechanismus	break-open action
zpětný ráz	recoil
zvýšená lícnice	cheek riser